

תשובות הרמב"ם

וגם ההלכה אשר בפ"ק דקדושין וזו חבית העניין הדק היטב ואליענה לפיכך פסקי פסקי ומסקנא העניין עד אשר חסיה רז"ל לפיכך בלי שום פקפוק. וזה נוסח המשנה המודר הנלח מחסנו והוא רוצה לחת לבחו מעות אומר לה הרי המעות האלו נחויים לך במחנה על מנת שלא יהיה לבעליך רשות בהם חלא מה שאת מושאת ומוחנת לחוד פין. וקודם כל אמעילה לכס דהיינו ראובן אשר הוא מודר הנאת חמיו יעקב עליו אם הוציא חיה מעות יעקב על בחו שהיא אשת ראובן והאפילה והלבישה חין לראובן אשם בזה כלל וכן במחיתין המודר הנאה מחבירו שוקל שקלו וכו' עד חן את אשתו ואת בניו ואעפ"י שחייב בחוונותיהם והדמיון זה כמו זה. אמנם כונת הלכותו במדרים חין יחן יעקב לבחו אשת ראובן המודר הנאה ממנו מעות שיהיו בידו וחוליאם כחפלה ורעיה. דאם נתן לה חן המעות מחנה חלוטה קנה הבעל והבעל אסור בהנאתו (גם אם) החנה ואמר ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן לא מהני לדברי הכל לא לדברי ר"מ ולא לרבנן דה דמי כאלו אמר לה ובלבד שלא תהיה אשת איש הרי היא אשת איש דשנחן לה קנה הבעל ולא כל כמינה לטק רשות הבעל מעל אשתו חה הוא [לאוקימחא] דרבי אלעזר בקדושין דלמרו אמר רבא אמר רב ששה דמילי עלמא חין קני לעבד בלי רבו וחין קני לאשה בלי בעלה והכא במאי עסקין כגון דאקני ליה אחד מנה ואמר ליה ע"מ שאין לרבך בו רשות רבי מאיר סבר וכו' ר' אלעזר אומר כל כי האי גונא דכ"ע לא פליגי דקני עבד וקני רביה והכא במאי עסקין כגון דאקני ליה על מנת שאלא בו לחרות ר"מ

אלן השאלות אשר שאלו מהררתיקרת רבינו יהוס הורו ויגדל כבודו ברום המעלות, החכמים הנבונים חכמי צור יעצום צורם פכל צרה תלמידיו רבינו אפרים ז"ל וזאת אשר השיב להם. נאם הנהג בקדיה צעיר תלמידיו, בן רבי ברכיה המלמד מורה רובי חסדיו. שנת דהתק"סא בצורן מצרים רחמנא יריחא מעצבונה ומצקרה של שנה זו כ"ר:

א

שאלה אנו שואלים במה שכתב רבינו אפרים ז"ל במה שאלמו בסוף מס' נדרים (דף פ"ח) יד האשה כיד בעלה ולוה חין אדם מוכה בעירוב חלא אם כן יש לה חגר באותו מבוי ונראה שהוא חליבא דר' מאיר דלמר יד האשה כיד בעלה. והוקשה לו ז"ל מיתרא דרב דלמר לא שאלו חלא מה שאת מושאת ומוחנת לחוד פין וכו'. והוא אומר שזה הפך מה שאלמו בקדושין (פ"ק דף כ"ג ע"ב) דרבא משמיה דרב ששה אמר אם הקנה לו אחד מנה ואמר לו על מנת שאין לרבך רשות בו ר' [מאיר] סבר וכו'. ואף גם זאת חפרש לנו כונת המשנה באמרה ובלבד שלא יהא רשות לבעליך בהם חלא מה שאת מושאת ומוחנת לחוד פין מה הוא זה רשות שרלה בה המשנה ואם שינחה וקנתה מנה בגדיה או חוליאם בשאר הולאות שאין לעורך חילה חאה המחנה ראויה לו לא:

תשובה יודע לכם שמה שהוקשה לו העיקר הוא שאינה מסכמת הלכה זו שבדרי' עם ההלכה אשר בפ"ק דקדושין וגם במה שאלמו, במחיתין על מנת שאין לבעליך רשות בהם חלא מה שאת מושאת ומוחנת לחוד פין אשר בזה הוציא רשות הבעל ואם שינחה מה הוא הדין. ואני אציע לכם הלכה זו אשר בסוף נדרים

ולזה הלכה כשמואל דאם אמר מה שחצ' עשי לא קנה בעל וכן הוחזק לעבד ע"מ שיא' בו לחירות לא קנה ארון דהרי חסנה בגוף המחנה. [נמצא] אם אמר על מנת שאין לרצ' בו רשות ולא לבעלי' בו רשות קנה הארון והבעל לדברי הכל [וכן] אם פירש מה שיעשה באלו המעות לא קנה הארון ולא הבעל לדברי הכל והוא אם יאמר אלו המעות תקנה בהם זה או תעשה בהם זה. אבל אם נתן ללש' ע"מ מה שחצ' תעשה או לעבד על מנת שיא' בו לחרות בזה פליגי רבי מאיר וחכמים חכמים אומרים לא קנה הארון ולא בעל ואין חילוק [בין] אם פסק מה תעשה באלו המעות או אם יאמר ע"מ שחצ' בהם לחירות או ע"מ מה שחצ' עשי בהם. ור"מ סבר אם לא פסק הדבר מה שיעשה בהם דוקא. קנה הבעל [והוא] כאלו אמר ע"מ אין לבעלי' רשות בהם וכן בעבד אם [אמר] ע"מ שחצ' לחרות הוי כאלו אמר לו ע"מ שאין לרצ' רשות דקנה הארון והלכה כחכמים. ובמה שכתבו וביררנו ההלכות נסתלקו כל הקושיות והרי השני סוגיות מוסכמות. [וכתב משה] (אמ"ח מנאן מוכח צבירור דרבינו פסק כשמואל דסבירא ליה כחכמים וכמו שכתב הרב המגיד בהלכות זכיה ומתנה פ"ג הלכה י"ג וחמיהא על מרן הכסף משנה ז"ל דהקשה על הרב המגיד דאמר דרבינו פסק כשמואל ועיין בלחם משנה ובמשה למך שם והרב בעל חוספת י"ט ז"ל בפ"ח דמרים ובמ"ש הר"ן ז"ל בפ"ח דמרים יע"ש.)

ב

שאילה בעניין הסוגיא דפ"ק דמיר (דף ג') מאי יליהו קדושה ואבדלחא הרי מושבע ועומד מהר סיני הוא דהכי פירושא דקידוש והבדלה על היין מדרבנן מה הוה מושבע ועומד מהר סיני הוא שלא ישהה יין כלל וא"כ יהיה מן הראוי שלא ישהה יין קידוש והבדלה שאינו דוחה דבר דרבנן איסורא דאורייתא. ואנחי מוסתפקא לן למה לא נאמר שהוא מושבע ועומד מהר סיני על לאו דלא תסור וכן ג"כ כל דבר דרבנן כמ"ש מודה ר"ל דאסור מדרבנן והקשה החתמוהי אי הכי לא נחייב משום קרבן שבעה דמשמע הואיל ואסור מדרבנן מושבע ועומד מהר סיני הוא ולפיכך פטור מקרבן שבעה :

תשובה מ"ש ז"ל וכלל כל איסורי דרבנן שמושבע ועומד מהר סיני מההיא דמודה ר"ל דאסור מדרבנן ודקדק על ההיא דמיר דלימא דקידושא ואבדלחא מושבע ועומד מה"ס מלאו דלא תסור לא ידענא אי קאי הכי

סבר כי אמר ליה ע"מ ולא כלום הוא ורבנן סברי לדידה. ממי לא חקני דהא לא חקני אלא ע"מ שיא' בו לחירות. הנה נראה מדברי ר' אלעזר והוא האמת כי לדברי הכל אם נתן ללש' או לעבד ואמר ע"מ שאין לבעלי' רשות או שאין לרצ' רשות קנה הרב וקנה הבעל עד שיחנה במתנה עצמה לא על המקבל לא על האשה ולא על העבד. והחנאי המועיל הוא שיחנה בגוף המתנה אשר נתן ויאמר הרי זו ע"מ שחצ' בו לחירות והרי תהיה זאת המתנה מתנה שאם יראה הארון יקבלם ואלא העבד בן חורין לסבירת חכמים אבל לדעת ר"מ לא. וגם זו כך אם זאת האשה נתן לה אביה מתנה ואמר לה הרי המעות האלו נתונים לך מתנה ובלבד שלא יהא לבעלי' רשות בהן קנה הבעל לדברי הכל עד אשר יחנה בגוף המתנה ולא אמרו במחיתין ובלבד שלא יהא לבעלי' רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת לחוד פיד. תכלית הדברים כך ובלבד שלא יהא לבעלי' רשות בהן אלא יהיו המעות האלו למה שאת נושאת בפיד והרי הוא כאלו אמר לה המעות האלו נתונים לך במתנה ע"מ שתאכלי בהן ותשתי ולא לא קנה הבעל לדברי הכל. ואמרו בש"ס על זאת המעשה אמר רב לא שאנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיד אבל אמר לה מה שחצ' עשי קנה הבעל. דהיינו אם נתן לה אלו המעות כדי שתאכל מהם או שתשקה גם אם נתנם כדי שתלבוש עצמה או שתבנה ביתה או שתקנה שפחה באופן שזה התנה בגוף המתנה ע"מ שתעשי בהן שום דבר אזי לא קנה הבעל מפני שלא נתן אלו המעות אלא לדבר ידוע אשר אמר לה אם עושה כך המתנה ראויה. ואם לא התנה כך אלא דאמר הרי המעות נתונים לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעלי' רשות בהן אלא מה שחצ' עשי קנה הבעל כיון שלא פירש באיזה דבר תוילא אלו המעות אלא שיעשה כרצונו קנה הבעל והם כדברי ר"מ שאמר בקדושין שאם הקנה מעות לעבד ע"מ שחצ' בו לחירות קנה הארון וכו'. [לרצ' בהן] אם הקנה ללש' מעות ע"מ שיעשה כל מה שחצ' לא קנה הבעל ותוילא במה שהיא רוצה ולא קנה הבעל כדי שימעות בנדר והוא אומרים בש"ס ושמואל אמר אפילו מה שחצ' עשי לא קנה בעל. מתקיף לה ר' יורא כמאן אולא הא שמענא דרב כר"מ דאמר יד האשה כיד בעלה ורמיה וכו' ושאר ההלכה פשוטה. ואמר שהבגנו דבריהם ז"ל נראה בפירוש כל הסברות וסברת רב ושמואל במרים כסברת ר' אלעזר בקדושין ורב כר"מ ושמואל כרבנן

דעמיה דכל מילי דרבנן אין שבעה חל' כי כונחו לא ידענה ומ"מ חמיה אין לא השגה למסקנת הדברים. והנה איננו נכנס כל ההלכה עד אשר תדעו אם אשר זכרו. והוא שאמרו במשנה יומא (דף ע"ג) יום הכפורים אסור באכילה ושתיה וטרי תלמודא דאין אמרו אסור והרי ענוש כרת הוא. ותרצו שח"ס אסור הוא נופל על אכילה חצי שיעור שהוא אסור ואין חייבין עליו כרת. וחזר והקשה הניחא לרבי יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן החורה אלא לר' שמעון בן לקיש דאמר חצי שיעור אינו אסור מאי איכא למימר בפי' המשנה דחצי אסור באכילה אם אכילה השיעור חייב כרת הוא אי חצי השיעור אינו אסור. וחידן חצי שיעור אכילה דרשב"ל אם אינו אסור מן החורה אכתי אסור מדרבנן ומ"ס במשנה יום הכיפורים אסור באכילה ר"ל אכילה חצי שיעור. ופריך ח"ה לא נחייב עליה קרבן שבעה דהיינו מי שנשבע שלא יאכל חצי זית דס' או חלב ואכל לא יהיה חייב משום שבעה ביעוי שחול עליו לפי שאין שבעה חל על שבעה ובחצי שיעור אמרו בש"ס בדברי רשב"ל שהשבעה חלה על חצי שיעור (היינו) אם נשבע שלא יאכל חצי זית נבלות וטרפות ועבר ואכל חייב קרבן על שבע שבעה ביעוי. נמצאת הקושיא אל מי שאמר מודה ר"ש בחצי שיעור שהוא אסור מדרבנן ואם איננו שהוא אסור לא חלה עליו שבעה. ואמר כך (היינו הגמרא) ואמר וכו' כיון דלית ליה (היתר מן החורה קא חיל) עליה קרבן שבעה וכו' חתן אין מזהגת אלא בראיון להעיד והיון בה למעוטי מאי ר"פ אמר למעוטי מלך רב אחא אמר למעוטי משחק בקוביא. והא משחק בקוביא דמדאורייתא מוחא חי ורבנן הוא דגור עליה ולא קא חלה עליה שבעה. הרי בפי' שאיסור דרבנן לא חלה עליה שבעה (לכן) העדים שהם פסולין מדרבנן שטורין משבועה העדות אעפ"י שהם ראויים ונשרים מדאורייתא. ומש"י שאני הכס דח"ק אם לא יגיד ונשא עמו בהגדה חליא מילתא והאי לאו בר הגדה הוא דאין כי אמר לן לא משגיחין ביה (ולעולם) אינו מושבע עליו מהר סיני. וכי קא מיימי (הכל) קרבן על פחות מחית קא מיימי. נמצאו למדין מחי' זה דמסקנת הש"ס הוא דלעולם אינו מושבע מה"ס אלא על סתם שהוא אסור מדאורייתא אבל על פחות מחית שהוא אסור מדרבנן אינו מושבע עליו מה"ס ולזה חול שבעה על פחות מחית חלב או דס' ואם נשבע עליו שלא יאכל ואכלו מביא קרבן (וכן בל' איסורין שאין מן) החורה שבעה

והתב מסה

ג

שאלה ילמדנו רבינו איך פסקו בדיו כלאים בדרם האורעים הכרים אם הוא אסור לנו שנקנה מכרם גוי אשר ירע תחתיה ירק או לא איכפת לן. **תשובה** כללי הכרם כמו בשר בחלב אשר בכל אחד מהם ב' לאוין אחד לאיסור (עשייה) ואחד לאיסור אכילה לאחר שנטעם דהיינו המבשל בשר בחלב לוקה ואם עבר ונתערב בשר בחלב בקדרה אחת או בכלי או שערב גוי הרי אחר דבר המעורב אסור ומי שאוכל ממנה סתם לוקה וכן הוא הדין בכללי הכרם הזורע לוקה (ולאחר שזרעה) - נאסרה בעצמה ואם זרעה גוי או שהמיתה מאיליה הרי זה אסור בכל מקום. דין ערלה (היינו) בחוזה לארץ אסור מדבריהם ובארץ ישראל האוכל ממנה סתם לוקה וכאשר חרשה שספק ערלה וספק כללי פרים בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר וזמן ספיין בחוזה לארץ מותר. ולמדנו דכלאים או ערלה יהיו מותר עד שנתהב בעינינו אבל ודאן ודאי אסור. בלי ספק בין בל"י בין בסוריא ובין בחוזה לארץ. ואמרו במשנה (סוף מסכת ערלה) כרם שהוא נעוה ירק וירק ומכר חוזה לו בארץ ישראל אסור

(אמ"ח עיין מה שכתב הרב בעל ח"ט במשנה א' פ"א)
דשביעית בשם הרב בעל כפחור ופרח שמאל להרמב"ם
במדידות בכתב ידו במאמר ש"י. הולך כולה עד חצי
וכו' יע"ס):

ה.

שאלה יורנו אדונינו המחזה בכתובה על מה שנחנך
בחורא אם הוא קיים או בעל:

תשובה אמר רב הלכה כרשב"ג ולא מטעמיה וכו'
(כתובה פ' הכותב דף פ"ד) וקשיא לנו הא
דאמר רב בפ' הובב (דף כ"א) שהמחה על מחה שאין
לך עלי אונאה ופירש שיעור ההולאה חלוא קיים ואעפ"י
שהיה של חורה ואמאי אמר רב בירושא הבעל שהיה דרבנן
כיון דעשו חיווך לדבריהם כשל חורה חלוא בעל ובודאי
שוו הקושיא עומק יש בה וכבר עשו בה גדולים ועלה
על דעמם דכיון דקיימא לן שכל חלואי שבמחנך חלוא
קיים ואפילו בדאורייתא ולפיכך המחנה בדוגמה חלוא
קיים וכן המחנה בשאר כחות חלוא קיים וכן המחנה
שלא ירש את אשתו חלוא קיים. ואין הדבר כן אלא כמו
שפסק רב בנמרה בחדא מושיל בה כלום ואינה נשאר
שהירשה בלבד אין החלוא מושיל בה כלום ואינה נשאר
חלוא ממנו ובהריא חנן (בבבא דף ק"ו) המחליק
נכסיו על וכו' אם אמר משום ירושה לא אמר כלום
וכן בא דתנן (בבבא דף ק"ל) האומר איש פ' יירשי
לא אמר כלום. ונדע למה נסתה חנני ירושה משאר
חנני ממון לפי שאלמר בפרשת תלוא והיתה לבני ישראל
לחקת משפט החורה הקפידה על דין לשון ירושה
שיהנו בסדר הזה. וכיון דקיימא לן שהחנני בירושא
של חורה אינו מושיל וחכמים עשו חיווך בדבריהם כשל
חורה כך המחנה שלא ירש את אשתו לא אמר כלום
אלא ירש וכן פסקנו בהלכות שלנו (הלכות אישות פ"ב
הלכה ט') וכך הדין. וזה שפסק הרב בעל הלכות שחנני
ממון הוא וקיים אב שפסק אמר זה שסייע דעתו
מן הירושלמי אין בו סיוע כלל ולא שייך בהאי חנני
דאמר בירושלמי אין דכחבין אי מיחא בלא בבין כל
מה דאית ליה יסדר לבי נשא חנני ממון הוא וקיים
ודאי שזה דין נכון הוא שהדגויי שחננו לה אביה או
אחיה מחנה היא ולא חננו מחנה אלא על חנני זה
ולכא מלן דאמר שמהנה על חנני יהיה חננו בעל
אלא היא מחנה נכונה וישעו לפי החנני. ועוד שלא
אכיר בירושלמי שם ירושה כלל ואין דברי הירושלמי
דומין אלא למי שחנן נכסיו לאחרים שלא בלשון ירושה

ובסורייא מותר בח"ל יורד ולוקח ובלבד שלא ילקוט
ביר. ואמרו בירושלמי בפירוש המשנה ובלבד שלא
יראו לוקט כקדמיא דהיינו אומרם בתחילת המשנה
הפך הערלה בח"ל אכור ובסורייא מותר בח"ל יורד
ולוקח ובלבד שלא יראו לוקט. למדנו החלמוד שהדין
בערלה וכלאי הכרם שוין דהיינו ודאן אכור בכל מקום
אבל ספיקן הוא אכור בח"ל ומותר בסורייא דרך משל
אם זה הירק הנמכר חוץ לו הוא ספק אפשר
משם או ממקום אחר. ואם ראינו שמוציא הירקות מן
הכרם וימכרם או יוציא הפירות מכרם הערלה וימכרם
אין מותר להקדיח מהם בסורייא ומותר בח"ל עד
שנראה לקיטתן. והיה החילוק בין סורייא וח"ל בזה כי
חוץ לארץ אם יהיה דבר אפשר חעשיה ספק ומותר
עד שיראה שמלקט הירק מן הכרם אכור עליו אכילה
[ובסורייא] אם לא [יהי] ומכר חוץ לו אכור ולא יעלה
על הדעת שזה הכרם אשר בה הירק שהיה כרם של
ישראל דלא נפטר דהא נתקדש וצריך לשורפה. וזה
בחדש אדר היו משמיעין על השקלים ועל הכלאים
להודיע לבני האדם שיפקירו שותיהם וכרמיהם לנאקחם
ובט"ו צו שלוחי בית דין ויאלצו בראשונה היו יעקרו
ומחרו והחמין שיהיו מפקירין את כל השדה עד שלא
ימלא כלאים ובחלו של מועד חמין השלוחים ויאלצו
לראות מה שיעשה אחר זה וכלאים שהיו אין ממחין
לם אלא יאלצו עליהם מיד ומפקירין את כל השדה
אלו ההקדמות כלם איך חולעים כרם היטעו ירק אבל
דברי המשנה בכרם גוי בלי ספק וזהו העיקר ובלבד
שלא ילקטו ביד כאשר אמרו ואם היה רצונם לידע
כבר הארכנו:

וכתב משה

ו.

שאלה יורנו רבינו מהו פירוש כל שהחמין עולי בבל
מארץ ישראל ועד כיוצא אם היחה כיוצא מקום
ההחמלה שמשם מחיל ארץ ישראל או לא:
תשובה ההחמלה היא מהשקלן ותמלאו זה בניטין
(דף ו' א') בענין ארץ ישראל ואי אכיר לכם
אורח ארץ ישראל לארכה ולרחבה והמקומות הסמוכים
לה ומעורה זאת חביו הכל. ראו הסביבות אשר הם
מוחרים בניטין למען חשכילו כל הדבר החלוי בנזרת
א"י מהחמים ז"ל וצריך לידע כי אמנה המוכרת בשיר
השירים היא הנקראת במשנה אמינס והיא הנקראת
בבבאיתא סמונס והיא הר ביאם וזו היא העורה כלה*)
והנחל המוכר במשנה הוא נחל מארים בלי ספק: וכתב משה

חשובות הרמב"ם

2

2

שאלה נחל מן הרב הגדול מרנא ורננא משה רב' בב"ר
מימון הדיין ז"ל על ארס שרקס בעליהו פי
ויאמר והוכיחו גדול העיר ולא קבל ממנו ונחב השם
שלש יוד"ן. וזה מוסח חשבונו:

התשובה מעשה זה חטא ואין נכון כלל ואסור משני
טעמים האחד שאין לנחב מן החורה פסוקים
פסוקים אבל ינחב של חטאות ולא יוחרי. ואם נדחקו
להביא פסוק ינחב לא היה נחב הכחיבה ונעשה סימנין לו
נחב מכל חיבה אוח אחת או שנים ונחב שר החיבה
או נחב בסירוגין ואפילו מי שהחיר לנחב. פרשה לחיזוק
להחלמד בה דוקא להחלמד לפי שלא נחב חורה
להנחב פרשה פרש' וז"ל פסוק פסוק. ואולי תאמר
הי מילי בנחב על הספר ובדיו אבל לחרות בעצם
ובזהב או לרקס בבגדים מותר דע כי אין חילוק בין
כחיבה לחריתה כדאיתא בגיטין ועוד חק (ימא דף
ל"א) חף היא עשה עבלה של זהב שפרש סוטה
כחובה עליה ובחריהה היתה והיה הכהן מעשיק ממנה
וכנחב על הספר. ופריך תלמודא ש"מ כנחבין מגלה
לחיזוק להחלמד בה ושי שאלה העבלה היה חרות
בה אוח אחת מכל חיבה או היתה כחובה בסירוגין של
חיבות כאן [ושלש] רחוקות מהן בשטח שיהי שאלה נקראת
עם הראשונה. הלא נחב שחריה חסורה והוא הדין
ברקיעה וכאשר ראינו במצרים שהיו לוקחין טסי כסף
זהב וחורחין בהן שיר של פגעים וחולין אוחה בטווארי
החיזוקות מחימו בידם. והטעם השני והוא נכון וחזק
מן הראשון לפי שהעושה כן מביא פסוקי חורה ליד וזול
כי הציית תשמישי מזה ואין בו קדושה גוף ולכן יכול
לבא בעליה מצייתת בבית הכסא ולבית העבילה ולהשחמש
בו ולכסות בו את הערוה [אבל] איך יביא כחובי החורה
שנאמרו בקדושה ונחבנו מפי. הנבזרה במקום טיפח
חלול זה בוי החורה בלי ספק. ועוד כי המעשה
הזה הוא חדש לא שמענו כמותו מעולם. ומן הראוי
לך שתדע כי הכחיבה. הלאה הנקראת כחיבה אשורית
כיון שחיבה בה החורה ובה נחבנו לוחם הבית הרי
הנוהג מאלד להשחמש בה רק בכחיבי הקדש ומימי קדם
היו ישראל חקרין בואח והיו כחיביהם ומיבזרי חממותיהם
וכנחי חול שלהם כנחב עברי לכן חמל חרות על שקלי
הקדש דברים של חול כחובים כנחב עברי ולא מאל
לעולם אוח אחת וזה הנחב אשורי בדבר. שאלה
משאריה ישראל לא במעבד ולא באבן אלא הכל כנחב

ודברים ברורים הם: משה (אמ"ת נראה דרבינו מיירי
במחנה עמה אחר שנראה דאלו קודם שנראה חנאל קייס
ודאי כמ"ש בפ' כ"ג דאישות הל"ה):

1

שאלה יורינו רבינו שמירת כספים איך הוא:

התשובה כספים אין להם שמירה אלא בקרקע דבר ברור
הוא זה. [ואפי' נחנס עם שלו ולא טמא: ואבדו
או נגנבו חייב לשלם שהרי פשע בשלו ובשל אחרים שלא
שמר כדרך השומרים שדרך שמירת הנכסים בקרקע
כ"ש שמואל (מנא דף מ"ב) ואין לו (טענה: בנתינתם
עם שלו דלמירין ליה בשלך אחר רשאי ואין אחר רשאי
בשל אחרים וזה שהבאתם ראיה מהבוא גברא דאפקידו
גביה וחי ולאשמינו לאימיה ואחרתם. הנה לא הנרינו
אוחה להטמנה. בפירוש הנרינו דהא חמן אמריק
לימא ליה לאימיה אחאי לא קברתינו אחרה לא
אמר לי דלאו רידיה ינכו דאי אמר לי דפקדון ינכו
הוא קבירנא להו. ש"מ דלאו ידעה בהם שהם פקדון
היתה חייבת לשלם מפי שלא קברה אוחס ודבר ברור
הוא וכך אנו דנין חמדי בכל עת בדין זה שהפושע בשלו
ובשל אחרים ולא שמר כדרך השומרי חייב לשלם.
ודברי הירושלמי: שהביא בעל ההלכות ז"ל אינס סותרים
דברי שמואל ואינס אמורים במפקיד ממון [דווקא] אלא בכל
פקדון הם אמורים בין במעוה בין בשאר דברים ועמא
יחירא אחא לאשמועינן והוא הטעם שאלהם עליו
שאלם נחנס עם שלו ולא עמן חייב לשלם. וכך הם מוסח
הדברים. של הירושלמי אחרת שומר חס חייב שבוה
בזמן דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים דלא פשע
פטור חף משבוה ואי איכא עדים דפשע חייב לשלם
נחנס במקום שנהג ליתן את שלו אם ראו לשמירה
פטור ואם לאו חייב. וזה מוסח הירושלמי ובה להשמינו
שאלפ"י שחנס במקום שנהג ליתן את שלו אם חיו
ראוי לשמירה חייב. ושמירת כל מין ומין ממני הפקדון
שמירתו לפי מה שהוא יש דברים ששמירתן להיתן בבית
שער כגון חבילי קש ועלם ויש דברים שדרך שמירתן
להיתן בחצר כגון העול והמחירסה וכיוצא בהן ויש
דברים שדרך שמירתן להיתן בבית כגון חכריכי בגדים ויש
דברים שדרך שמירתן להיתן במגדל או בחיבה וועל כגון
חלי כסף חבב ויש דברים שדרך שמירתן גינה והם
המעוה ואם הניח דבר מהן במקום שאין דרך שמירתו
בכך אעפ"י שחננו במקום שמהגו ליתן את שלו ואפילו
נחנ עם שלו חייב לשלם כמו שפירש הירושלמי: ובה משה:

תשובות הרמב"ם

עברי * ועל כן שמו הספרדים כתיבתם ושמו אוחוסם אוחוסת'אחרת עד שנעשה ככתב אחר להחיר להשתמש בו בדברי חול' ורבי' יוסף הלוי ז"ל מנע לכתב את הגט בכתיבה ההיא החלוייה כדי שלא יהא משמע חרי לישני בנשוא ואחר הסופרים לכתב הגט כתיבה חמה מיושבת בכתב אשורי כספר חורר וי"ס זה ענב על ידס ואמר להם ואיך נשתמש בזה מכתב אלהים ויבא לזלזול אבל נכתב בכתיבה אחרת הנקראת בלשון ערבי מדבד"ב וכל אשר יעשה סה הוא בכלל כבוד החורה * לכן בעל המעשה הזה יחן כבוד לה' וכאשר יעול שגר על כוונתו להחנאות במלות יי' כן יגדל שגרו כאשר יכבד דברי ה' וראוי לחנך הבגד אשר בו רקוס דברי אלהים חיים ולגמס וכן הדין וכל מי שיוכיחו גדול ממנו בשום דבר איסור והיחר חייב לקבלו ולא יהיה בור שמדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה ואם לא יקבל ועומד במרדו ראוי לנדותו כי הורה לעשות עבירה ועוד שבה חלמיד חכם שהוא בכלל כי דבר ה' בזה * וראוי לרב ואפילו יהיה גדול מאד להנהיג את הציבור בנחת וימחול על כבודו וימחה על כל דבר שראוי למחות בייחוסה ובה יקבלו דבריו בראון עד אשר יחזירו לדרך הישרה בעבודת אלהים * וכתב משה (אמ"ת עיין ברבינו ירוחם ח"א נתיב ב' ומריק"א רמזה בחי"ד סי' רפ"ג ע"ש):

ט

תשובה (ב') על עיני אחר ר' יוחנן בנ' מקומות שנה לנו ר' יהודה אסור לו לאדם שיהנה מממון חברו (ב"מ קי"א) והקשית' מה איסורא אלא ממנוה ועוד הדר בחצר חברו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שגר * דעו כי ר' יהודה מדרך האיסור הקשה על דין הממון ולפי שאמר חנא קמא שהקל בעל העליה שיבה את הבית וידור בחוכו אחר לו ר' יהודה לא חקנת כלום היאך זה יכול לדור בבית חברו בלא שגר * שמעין מינה שר' יהודה אסור לו לאדם לדור בלא שגר ולא גולתו יש בדבר ושמעין מינה שאסור לו ליהנות עד שיחן שגר וכן שמעין מן הטון את האמר * וכן הפורע את חובו וכו' * זה שהקשית' מן הדר בחצר חברו מאי קושיא יש כאן [וכי] ממימרא דגמרא מקשינן על ר' יהודה אן לא אמרינן אלא לר' יהודה הוא שאומר אסור לו לאדם שיהנה מממון חברו והאי מימרא דהדר בחצר [חברו] לאו אליבא דרבי יהודה היא :

משה ב"ר מיסין זצ"ל

תשובה (ג') על עיני ראובן הפקיד אלא שמעון ושמעון אלא ראובן אחר זמן פשע אחד מהם אין דינן בהם דין שמור לי ואשמור לך ואין זה שמירה בצעלים עד שיאמר לו בשעה שהפקיד שמור לי היום ואני אשמור לך לאחר שנמלא כמי ששאלו לשמור לו בשעה שהפקיד אלאו וכמו ששאל את הפרה ובעליה עמה בשעה אחת :

משה ב"ר מיסין זצ"ל

ח

שבעה תשובות שהשיב על ז' שאלות ששאלו ממנו

תשובה (א') שאלתם במניח חפצין שח מברך שחיים לא שח מברך אחת ואמרתם אמאי מברך אחת והן שחי מצות * אעפ"י ששחי מצות הן ואין מעבדות זו את זו הואיל ועיני שחי המצות עיני אחד הוא מברך אחת שענין שחיהו הוא הוכרן שנאמר למען חיה חורה ה' בפיך * ואין דומות לברכות של נשואין שכל אחד מהן על ענין בפני עצמו ומי שחסר אחת משבע ברכות מברך אותה כשזוכרה ואין להם סדר ומי שאין לו יין מברך ברכת אירוסין וברכת נשואין על השגר וכן מעשים בכל יום אבל על הפת לא שמע כד אדם מעולם ואין לדבר זה דרך מה מקום לפת בכלל ואין לנו ברכה מן הברכות שסודרין אותה על הפת חוץ מקדוש היום בלבד לפי שהקדוש במקום סעודה ובשעה סעודה אבל ההבדלה או שאר ברכות אין סודרין אותן על הפת * ואלו שמברכין ברכת אירוסין על כוס אחד וברכת נשואין על כוס ב' כהלכה עושין וכך היו עושין חמיד לפניו במערב ואם ברכו שחיהו על כוס אחד אין צורך כלום אבל ודאי

ויצרכו לפניה ולאחריה. או ימנעו מן הקריאה כל עקר.
וכן בספר חוריה שאינו עשוי כהלכתו או בספרים של
קלף שהם ודאי פסולים אם מותר לברך הקורא בהן
או אסור לברך:

תשובה מותר לברך בהם ואין הברכה על הקריאה
בספר כמו הברכה על נטילת לולב או ישיבת
סוכה. שם היתה פסולה או לולב פסול הברכה לבטלה
שהמטה היא נטילת הלולב או ישיבת הסוכה שעליה
מברך ואם היו פסולים לא עשה שום מזה אבל בקריאת
החורה המטה היא הקריאה בין שקרא בספר כשר ובין
שקרא בספר פסול ואפילו קרא על פה עומה של קריאה
היא המטה שעליה או מברכין. הלא חרזה שם קרא

בשחר קודם שיחלל משנה או תלמוד או מדרש מברך
ואח"כ קורא או דורש הלא למדת שההגיה בחורה היא
המטה שעליה מברכין. וזהו שהפרש של הרמב"ם ב"ר
חכמי מורה דמיו שהמברך וקורא בספר פסול שהוא
ברכה לבטלה. וראיה לדברינו מהא דלמחין אין קורין
בחומשין מפני כבוד הכבוד וכי יש בעולם פסולות כמו
פסולות חומש אפילו היה ספר חורה חסר אות אחת
פסול וכו' שחוקק ולמה נחמו העולם מפני כבוד הכבוד
והיה להם ליתן העולם מפני שהוא פסול ונמצאת הברכה
לבטלה. ואם חאמר שקריאה זו בלא ברכה למה נאסרה
וכי יש בעולם מי שעלה על דעתו לאסור קריאה בלא
ברכה אפילו על פה. אלא ודאי שלא אמרו בנבואה אלא
על קריאה שחייבין לקרואה בנבואה שכן שבעה או שלשה
וכיוצא בהן הוא שאין קורין בחומשין מפני כבוד הכבוד
לא מפני הברכה לבטלה. ועל זו סמכו כל אנשי המערב
והיו קורין בספרי קלף בלא עבוד כלל ומברכין לפניה
ולאחריה בפני גאון עולם (כגון רבינו יוסף הלוי ור'
יחזקאל הלוי וכיוצא בהן). ומעולם לא נשמע בזה פוגה
פה ומצפץ. לפי שכלם בעלי בינה וחכמה מיושבת
ומכוונת וידעו שאין הברכה חלויה בספר אם כשר הוא
אם פסול כמו שבארנו. ואף על פי כן ראוי לכל נבואה
להיות להם ספר חורה כשר ככל הלכותו וכן ראוי
לקרוא לכתחלה בנבואה. ואם אי אפשר להם קורין
אפי' בפסול ומברכין מן העולם שאמרנו. וכן הורה
רבינו חנוך הספרדי:

ובתב"ש

יא

תשובה (ד') על עין אלמנה המונח חתן או מונח חתן
(כחוב' ז') ואחריה' אלה המשה לפניה דעו
כי בוסס המשה אין לשלל איך היא. וכי המשה ספר
עורה היא שאין בה אות חסירה או אות יחירה. ואין
אנו יודעים איך כתב רבינו הקדוש במשה ניונה או המונח
אלא מפי הסופרים ולא מן הספרים ובכמה מקומות אמרין
נעני זה גדאמרין קבול' או קפול' ר' מאבדין או מעבדין
ומקומות הרבה מה:

משה ב"ר סימון ז"ל

יב

תשובה (ה') על עין ההיא בצורתה וכו' (כחוב' ז') הלכה
כרב נחמן דאמר רינא הוא דהרי אפדי
למרייכו. וזה שאמר רמי בר שמואל אם כן נמצאת ממשילן
לעמיד לבא וכו' אינו חולק עליו כדי שחאמר קבלה מיניה
או לא קבלה מיניה אלא כך אמר לו אם חודיע להן
דבר זה יבואו ויחבשו ונמצאת ממשילן לעמיד לבא שם
יבואו למטר בצורת אחרת אינם מולחין מי שיקנה
מהם שהצורה שביחא בזהרדעא ולפיכך אין ראוי
להודיע דין זה לבני החדעא. על דרך זה הוא דאמר
ליה רמי בר שמואל וכו':

משה ב"ר סימון ז"ל

יג

תשובה (ו') על עין גט שנכתב כתי השם בסוף שטה
והשם עלמז' בראש שטה כמו שנכתבם שהיה
בול בסוף השטה וחסן בראש השטה גט מה כשר הוא
שהשם הוא חסן. ובול כמו כתי ונשר:

משה ב"ר סימון ז"ל

יד

תשובה (ז') על עין חייב איך לך מנה בשטר וכו' זה שכתב
לחבירו חייב איך לך מנה ונתן השטר ביד
חבירו בפני עדי' נחמייב. ויש לעדים לכתוב בפניהם מסר
פלוגי שטר זה לפלוני ואמר לו חייב איך לך מנה ואין
צריך להמליך בו שהרי על מעשה שהיה מעידים וכבר
איפסקא הלכתא שאינו צריך לומר אחס עדי:

משה ב"ר סימון ז"ל

טו

מתלמידי רבינו אפרים ז"ל

וזאת התשובה השיבו גדולי ברבנות ע"ה על זאת השאלה וזהו לשונם

על קריאת החומשים ששאלת לנו כך דעתנו
מנ' אמת הוא שאמרו רבותי' אין קוראין

תשובות הרמב"ם

ולא גמר לימודו ויהיה טוב לו לעסוק בלמודו ובדרשותיו
מלעסוק בצרכי צבור אבל כגון ר' יהודה שאינו צריך
להלמוד רצונו בזה שאינו צריך לעיין בספרים ולהחמיק
עסק גדול לא יבצר מלהיות אחד מהעשרה בטלן
בצרכי צבור שהרי אינו צריך ללמודו אבל מי שהוא צריך
ללימודו אי אפשר לו לבטל לימודו ולעסוק בצרכי צבור
אלא אם יהיה דבר גדול ואין שם מי שילמד מקומו :
משה בר מיסון

יח

שאלה מה יהיה הדין בצניית של פשחן בטלית של
פשחן :

תשובה אין לנו בזה שום יחרון על מה שזכר רבינו
יחזקאל אלפסי ז"ל בהלכותו והוא חללי הפשחן
אשר לא יטה ממנה כל בעל שכל וכל מה שהזכיר רבינו
ברוך ז"ל בתשובתו עליו כאשר תראה וחסין לא חמלא
שום יחרון על מה שזכר רבי יחזקאל ז"ל שצריך עשיית
צנייה של משי בטלית של משי ושל צמר גפן בצמר גפן
ואסמכה למימרה רבא צמר ופשחים פטורין בין במין
בין שלא במין שאר מינין במין פטורי' שלא במין אין
פטורין ומה שזכר ז"ל לא יהיה הצנייה אלא מזהר
ופשחים בין במין בין בשאר מינין לאו לעיובא אמהר
ואין לך אלא מה שזכרנו :
משה

יט

שאלה ילמדנו רבינו מה שאמר רבינו יחזקאל אלפסי
ז"ל כ"ד דברים מעבדין את החשובה אם
הוא חוספתא או אם ימלא בש"ס או הוא דברי
האחרונים :

תשובה זה העיין אינו בתלמוד ולא בחוספתא ולא
בספרי כי אם יסודה האחרונים אבל לא
ידעתי אל מי מקדושים אמנם מלינו רמזים הרבה
במשנה ובתלמוד והשאר יסודה האחרונים ז"ל מהדברים
דומים וכאשר ראינו והבנו הדק היטב ראינו דבריהם
מכוונים וסיבכם אשר כלם מעבדין את החשובה וכאשר
תראה בחבורנו הגדול המיוחד על כל דיני תורתינו
בהלכות חשובה (פ"ד הלכה א') (ועיין מה שכתב מן
בכסף משנה) :

וכתב משה

כ

שאלה מי ששבע של יפרוש לים מפני כבוד אב
ואם ולאחר כן קושי הזמן גרם לו ושבע
לפרוש ואם לא יפרוש יחייב לתת חמשה דינרין לעניים

בחומשן בצבור מפני כבוד הלכה אך זה
חשיב אל דעתך וכי ספר חורה שאנו קורין בו ושאלו
עומדין מפניו מעובד הוא כהלכה למשה מסיני דמליח
וקמיה ועפיך ומפני מה אנו מצרכין עליו וקורין בו אלא
אנו סומכין על דברי הגאונים ז"ל שאמרו שאין בדינו
מי שידע לעבד העורות כהלכה למשה מסיני ורוב ספרי
חורה שלנו עשויין מאלה העורות שאין עבדין כהלכתן
ומוטב שחוקר מלות העבוד ממקומה ולא נחבטל
מקריאת החורה כמו שהחירו בספרי דלפטרתא דשרי
לטלטלי ושרי למקרי ביה משום עת לעשות וכמו שהחירו
גם יכן בכתיבת האגרות והתלמוד הכי נמי בחזון
ספרים ובמקומו רחוקים שאין להם ספר חורה מוטב
שיקראו בחומשין הכל כקריאת ספר חורה בשלשה או
שבעה ויברך כל אחד כחוקו שלא יתבטל מקריאת
החורה ועוד ראה ממה שאמרו ז"ל אין גוללין ספר
חורה בצבור מפני כבוד צבור היל' דמחרמי דוכחא דלית
להו אלא חד ספרא גוללין בצבור ולא חיישינן לכבוד
הצבור כדי שלא יתבטלו מן קריא' הפרשה ומפני כבוד
ולמען יאמינו כי מאלגיו נשאל זה כחבט ליד ולחממו
מקלחמו בזה : שורוס ב"ר משה אברהם ב"ר יחזקאל
משה ב"ר יוסף משלם ב"ר נתן סאיר ב"ר יעקב משה
ב"ר שורוס הם :

ז

שאלה צעניין עשרה בטלן דאמרו בירושלמי (מגילה
כ"א) בטלן ממלאכתם בבית הכנסת רב
יהודה אמר כגון אנו שאנו צריכין לתלמוד וכו' יורינו
רבינו איכה נוכל להבינו ונכת"ה :

תשובה כיוונו בזה שצריך שיהיה באותו המקום עשרה
בני אדם מופקדים לצרכי צבור ואם יהיה
דבר מזה או דבר נצרך לצבור או יבטלו ממלאכתם
ויבואו לבית הכנסת וזהו אמרו בטלן ממלאכתם ולא
אמרו עשרה בטלן שאין להם מלאכה ומ"ש בבית
הכנסת מפני כי ברוב השעות כשיחבצו העם לשום
דבר מזה או על צד שלא תבא הוא תמיד בבית
הכנסת רב יהודה אמר כגון אנו שאין אנו צריכים
לתלמודינו וכך היא הנסחא ולא כמו שכתב בשאלה שאנו
צריכים לתלמוד וזה הוא טעות בנוסחאות או טעות
בכתיבת השאלה וכונת ר' יהודה דאם היה ת"ח כמלמדי
תימנות או יותר גדולים אמנם עדיין לא נשלמו ולא
היה תלמודם ערוך בפיהם אל יכנס בחברת אלו העשרה
בטלן דלמה יתבטל לצרכי צבור מאחר שאינו בקי בחורה

תשובות הרמב"ם

ה

לאכול והוא הפקר כמו שאמר הכתוב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה. וזוהי המשנה (שם פ"ח מ"ב) שביעית נתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה ולהדלקת הנר. וזהו דין חורג אמנם מדברי סופרים גזרו כל מה שחולא הארץ בשביעית מהדברים המרעין שחבא אסור באכילה [כגון] החבואה והקטנית והירקות וכיוצא וזה הוא הנקרא ספיחין ואסורה מפני עוברי עברה שמה ילך אדם רשע ויזרע חבואה או ירק בגינהו ויביאהו ויאכלה או ימכרה ויאמר מן הספיחין הוא שעלו מאליהם נמלא אס התרנו לאכול הספיחין גרמנו מכשול לעוברי עברה ויורגלו לעבודת הארץ וכמו שאמרו בספרה הספיחין אינן מן החורה אלא מדברי סופרים והיו גזר חכמים והוא האמת. ואמרו במשנה (שם פ"ח) והכמים אומרים כל הספיחין אסורין ולא הותר אכילה הרעים כי אס מניי זרעוין וירקות אשר לא יזרעו והם עולין מאליהן כגון האוזב והפודג וכיוצא בהן ממניי עשבים שאין מרעין ויוצאין מאליהן. והוא אומרים (שם) הפיגס והירבועין השטוין והחלגלוגות והסוסבר נלקחין מכל אדם בשביעית שאין יוצא בהם גזר אלא הלפת והכרוב והכרפס היוצא בגינה וכיוצא באלו אסור מדרבנן ופירות האילן כלם מותרין כמו שאמרו. אחר כל אלה אמרו במשנה (שם) שכל מה שקדם עזרא בקדושה שיהי והוא אשר החזיקו עולי בבל הספיחין שלו אסורין ועבודתו אסורה והוא אומרים לא נאכל ולא נעבד. וכל מה שהחזיקו עולי מצרים בקדושה ראשונה שלא החזיקו עולי בבל דהוא מן אמה עד נחל מצרים לאורך ולרוחב דמה שקדם עזרא הוא עד כיב כל אלו היו חלויים בקדושה ראשונה וקדושה ראשונה קדשה לשענה ולא קדשה לעמיד לבא ולהו ספיחין שלו מותרין ואעפ"י כן עבודתו אסורה קדין תורה. והוא אמרם כל מה שהחזיקו עולי מצרים ועד הנהר ועד אמה נאכל אכל לא נעבד וכל המקומות חוץ מזה ואפי' שוכנים בה ישראל אינו נחשב מן ארץ ישראל ולזה נאכל ונעבד וכמו כן ספיחי סוריא מותרין לא חביה קדושת סוריא חמורה מקדשת ארץ ישראל אשר החזיקו עולי מצרים. וזמה שהקדמו והענין לפיכך יפורש לכם שהדבר אשר יזרעו הגויים בארץ ישראל בשביעית וגם במה שהחזיקו עולי בבל מותר באכילה מפני כי הדבר היוצא מאילן מותר מן החורה אכל חכמים גזרו מפני עוברי עברה ישראל שמה יזרע ולכן גזרו על ספיחי ארצו. אכל הגוי דאין מזהו על השביעית [פירות] ארצו מותרין ואין חילוק בין ספיחי ארצו או אשר יזרע בבל מקום דהוא מותר לזרע. ואם תאמר

מה דינו ואי זה דבר יכול לפטרו מהכפש בשבועות אלו שהרי הוא מחסרם בשחיהו ושבועתו שנייה כך היתה או לארץ ישראל או לחיוב יורה דרך לנו: **תשובה** השניה שבועת שוא ואס הוא מויד ויודע שזו שבועת שוא ושבע חייב מלקוח בין פי' בין לא פירש ואס לא ידע פטור. ומאחר שנתחטט יש לו להשאל על אי זו משחי השבועות שיראה ואס יראה להחיר שחי השבועות ויתחטט על שחיהן יחיר וזכאי' הרשות בידו בין לפרוש בים בין שלא לפרוש ולא יהיה שם עונש:

משה ב"ר סימון ז"ל

בא

שאלה במה שאמרו (חולין כ"א) נעלה ירך וחלל שלה טרפה (ומה הגמרא שליו נבלה) היכי דמי חלל שלה כל שרובת ונראית חסרה. וכן מה שאמרו נחבירה מפרקת ורוב בשר עמה נבלה. מה הגז' זה המפרקת ומה ענין שיהיה זו נבלה וזו טרפה ולמדנו כי אין נבלה אלא מבית טביחתה תורינו הדרתו ושכרו ככול: **תשובה** המפרקת הוא העצם שלאחר הסיומין שהוא הקשה שבצואר. ועל מה שאמרו שחיהן נבלה אלא מבית טביחתה אינו מוכסם ואינו דברי חכמים ולא תשאל למה אמרו טרפה כי זה דרכם חמיר לומר על כל דיני טרפיות כל שאין כמות חיה טרפה ואין לך אלא מה שזנו חכמים:

משה

כב

שאלה מהו פירוש לא נאכל ולא נעבד ונאכל ולא נעבד ונאכל ונעבד. ואם יש איזה דין שביעית בזמנינו זה בארץ ישראל ובסוריא במה שזרעו הגויים אס לאו תורינו הדרתו ושכמ"ה: **תשובה** אמרו במשנה (שביעית פ"ו משנה א') שלם ארצו לשביעית כל שהחזיקו עולי בבל וז' חזת המשנה מה ששמענו בפירושה חמיר הוא מה שזכר רבינו יצחק בן גיאח בפירושו ואמר שהוא מה שפירשו בו כל החכמים ולזה הסכמו והוא כי פירוש לא נאכל ולא נעבד היינו אס עבר ועבד הארץ בשביעית בזה הסוג אס ילא הזרע אינו יכול לאכול. ולאחר זמן שישבו ועיינו היטב בכל הלכה והלכה מחבורינו הגדול נראה לנו פירוש המשנה ונחללה עממה בסברה רבינו הקדוש ז"ל והוא שבועת הארץ בשביעית בלא חששה כמו שנאמר (ויקרא כ"ב) שדך לא חזרע וגו' וכל מה שחולא הארץ מאליה מן פירות הארץ או פירות האילן זה מותר

ולמה לא נגזר על פירות וספיקי הגויים אנו ספיקי ישראל זה אי אפשר דהיא גופא גזירה ואין ניקוס ונגזר גזירה לגזירה * ולכן [מה שזרעו הגויים] בלי ספק הוא מותר באכילה ואין כאן איסור [כלל] דאפילו לישראל לא אסרה החזקה אלא זריעה בלבד אבל הירק היוצא מאיליו או אם עבר זרע הוא מותר מן התורה כמו כלאי זרעים שאסור לזרעה ומותר לאכול הדבר היוצא מאיליו ורבנן הוא דגזרו עליו שלא לגרוס מכשול לעוברי עברה ויבא למרע :

ובתב משא

בג

שאלה ילמדנו רבינו איך נהגו בזמנינו זה במעשרות בארץ ישראל ובסוריא במה שזרעים הגויים :

תשובה לריך שחדשו שהעיקר בזה הוא אם יש קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מן המעשרות או אין קנין וגם למאן דאמר יש קנין לגוי בא"י להפקיע מן המעשרות יהיה מדרבנן כאשר תראה בנטיין (דף מ"ו) והנה לדברי הכל יש חיוב בארץ ישראל ובי פליגי אם הוא דרבנן או דאורייתא וכאשר תראה ביבמות (דף פ"ו) ובנחוצות (דף כ"ו) תראה כי בזמן הזה מדרבנן כמו שאמרו שם על פסוק כי חבוצות ביאת כלם ולא ביאת מקלחם נחבדר לנו כי המעשר בזמן הזה דרבנן והכל חלוי אם יש קנין או לא ונראה בפירות המסנה שהיא דרבנן ולא ידענו דעת חכמים שאומרים יש קנין כמו שחראה בירושלמי (דמאי פ"ה משנה ט' בגטין פרק רביעי) ואחר העיון לא יתקו כל זמן אלא אם נאמר אין קנין לגוי כמו שחראה בבבמות (דף י"א) ולא יהיה מעשרות בזמן הזה דרבנן וכמו שאמרו ביבמות ואם כן הדבר אשר ילא בשדה ישראל היום מעשרותיו דרבנן מה העניין הפכו ר' יוסף בן פאלט ז"ל באותם הקונטרסים אשר שלח לנו ולכך תראה אומרו חמיר חייב מדאורייתא חייב מדרבנן וכו' . הנה אם חאמרו יש קנין לגוי בסוריא להפקיע מן המעשר' כאשר אמרו בחלה (פ"ד משנה ז') ישראל שהיו אריסין לגויים בסוריא רבי אליעזר מחייב פירותיהן במעשרות וטביעות ורבן גמליאל וכו' עד וחזרו לנהוג כדברי ר"ג ואין חילוק בין אריס מגוי או חוכר או מקבל פירותיו פטורין מכלום כמ"ס בנטיין (דף מ"ג) האריסין והחוכרין ואריסי בתי אבות וכו' שמשכן שדהו לישראל אעפ"י ששעה לו יימוסו פטורה מן המעשרות ומן השביעות ולכן יהיה הדין בטבל הנקנה מן הגויים אם היה בארץ ישראל והיה המוכר גוי ובידו נגמר פטור מכלום כמו שאמרו (בבבמות דף י"א) . דגך ולא דגן

גוי ואם ישראל הוא [קנה] הטבל ובידו נגמר חייב בכל כאלו ילא בשדה של ישראל לבד שהמעשרות של בעלים ודרך שיתן תרומה גדולה לכהן וימחר ממנה תרומת מעשר שהיא אסורה לישראל בעון מיתה דמית לבעלי' כמו שאמרו ז"ל ואם זה הטבל נקנה מהגוי בסוריא אינו חייב שום דבר ואפילו נגמר ביד ישראל ואפילו חזר או שבר שדה מגוי בסוריא וזרעה פירותיה פטורין ואם יקנה שדה וזרעה מן הגוי השדה עם הפירות שלמה בה אם אותם הפירות לא הביאו שלם והביאו שלם ביד ישראל חייב לעשר ואם הביאו שלם ביד הגוי פטור ושם אמרו בנטיין (שם) ישראל שלקח שדה מיד הגוי בסוריא וחזר ומכרה משהביאה שלם חייבת במעשר שכן נחסיבה דהיינו אם חזר ישראל ולקח השדה עם פירותיה מן הגוי הרי היא חייבת מפני שכן הביאה שלם ביד ישראל חסילה והרי היא עמה עם הקרקע ביד ישראל וזה גם כן חמלא בסוף מסכת מעשרות (פ"ה משנה ה') שם נאמר הלוקח שדה ירק בסוריא עד שלא באו לעונת המעשרות חייב משבחו לעונת המעשרות פטור ולוקח כדרכו והולך רבי יהודה אומר אף ישר פועלים ללקט אחר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בזמן שקנה קרקע אבל בזמן שלא קנה קרקע אף עד שלא באו לעונת המעשרות פטור ואמרו בירושלמי (שם משנה ה') אמר רבי אבון איחא דרשב"ג בשעת רבן גמליאל זקנו דתינן חמן ישראל שהיו אריסין לגויים בסוריא רבי אלעזר מחייב בפירותיהן במעשרות ובשביעות ורבן גמליאל פטור נראה שלא יחייב ישראל במעשרות בסוריא במה שיקנה מן הגויים אלא אם כן קנה קרקע עם הפירות והוא שלא באו לעונת המעשרות וזה הכל אליבא דרבן שמעון בן גמליאל שנראה בחלמוד שהוא הולך בשעת זקנו פסקו כהן ההלכה כהקמו כמו שאמרו במסנה והנה כר"ג וממה שכתבנו חבין שחייב המעשר הוא חלוי ג"כ בחילוק המקומות ולזה פירות ארץ ישראל שילאו לחוץ לארץ פטורין מכלום כמו שאמרו אשר אני מביא אחכס שמה שמה אחס חייבין ובחולה לארץ פטורין ופירות חוץ לארץ שנכסו לארץ חייבין וכו' פירות סוריא ויחזר לך זה במסכת חלה (פ"ב משנה א') ופירות ארץ ישראל שילאו לסוריא חייבין במעשרות מדבריהם והוא אומרים (דמאי פ"ו משנה י"א) המוכר פירות בסוריא ואמר משל ארץ ישראל הן חייבין לעשר וכאשר הבנו זה ויסדוהו על מחכמותו ראוי דברי ר' יוסף ז"ל שהפכה במה שפירש לם ומאחר שבררנו מכל המקומות דין

חשובות הרמב"ם

1

וממעי אמו הכיר שמו. בערם יצרכו בצנן ידע שרשו ומטרם ילא מרחם הקדישו. ויחמר לו עבדי אלה לגדור גדר ולעמוד לפני בפרך לנטוע שמים וליסוד ארך. רעיוניו על פני מים ירקיע מסויני בל מהר פארן הופיע ובער שיר אב לבנים יודיע עד השמים שיאו וראשו לעב הכבונה יגיע ובכל אשר יפנה ירשיע. הרי חוררו בקומו למשפט מפניו רעשו וגלי ימי הנמרה והסברא מפניו פחדו והחגעשו גם הכהנים הנגשים אליו מדמי הכסלות יטכרו ויחקדשו. פן יפרך בהם צאר לשון חוררו ויורס בחלי חבונחו ולטהרם מחללת הפחיתו ולטהרם מן השגיות ודבש חכמחו הניקס ויין חורחו. השקם לדרוך אורחותו ימשפט במעגלותם ולהציל ממות נפסם ולהחיותם. הוא הגבר הוקם על שפחותיו במשפט לא ימעל. מר הכמנים וסחר הישרים והחמיתים נגיד ומנהל לאומים. הסוד בשבחיו הנמלא בכתר ארחיו. ובעוב לקמו היסר בייני רקחיו ובמגדי פחחיו ובהוד בשיו פרחיו ובנועם ילי לחמיו ובאור כוכביו וירחי. הוא מרגל ורבנא מאור הגולה רבינו משה אשר יאק על ראשו שמן משחת קדש לדורותיו ומלא חן ותכל טוב בעיני אלהים ואדם בן כבוד גדולה קדושה גפן אדרת צבי הארך לכבוד ולחפצת מרגל ורבנא מיומן בצורל עבדי ה' הנאמנים יחי חבלו וכסא כבוד יחילו לחן שמועה וחפצתו עין ראחה יגיד יטכרו חסות כל השמים יטכרו ועל מי לא יקום אורחו. הכי קרא שמו משה. משה עמו מימי השגנות לוטור ימי עולם המעלם מים. המשבט שאון ימי הספיקות ודכים ולא מודע מקומם אים. כגן אלהים כדרך מרים ועוד ידו נעוה על ירושלים. ועל קוץ פיהו יחור הגולה הנמנא. במהללו יתהלל המחלל ועל זאת כל חסיד לעת מלא יתפלל. תורת אלהיו בקרבן ומשפט בני ישראל על לבו. בשמו עמים יתפארו ויתהללו ובזכר לאומים יתרומו ויתגדלו ויתברכו בו גוים ובו יתהללו. בני רעיוניו בחזרת ה' ויטרו ים חבונות אל פיהם יניחו. וצירחתו יומם וליילה. ירימו שחולים בביה ה' בחזרתו אלהיו יפריחו. עוד ינובב בשיבה ומלאו פני חבל חבונה. להשקות האמנים לדרי חזרה מין הרקק וידעו חושי רוח בינה ורוננים ילמדו לקח. להכמה קרא רשתי ולחבונה יונחי ימחי. והשכל שם אחירו והחלמוד אציקו ושפתיו ישמרו דעת חזרה יבקשו מפיחו. יוצרו הוא מנת חלקו וכוסו משבבו ומנוסו. חונק, גורלו ומפיל בנעימים חבלו. עקב אשר שמר משמרתו והסתכל לפניו חמים. וזה ודין

2*

המעשרות שכל חרומה ומעשר בזמן הזה דרבנן בארך ישראל ובכל מקום שהחזיקו עולי צבל ואפילו בשדה ישראל ענמה מפני שקדושה ראשונה בטלה וקדושה ב' לא חייבה אחסם שהיו ציאת מקצתם מ"ס ציבמות שם ואין לריך לומר בצוריא שעיקר המעשרות שם דרבנן ומחזירו הגדול יפורס לכס כל אלו הדינים. משה (עין ב' חרומות ובהלכות מעשר פ"ה) ועיין בספר מראה הפנים פירוש הירושלמי):

כד

אלו הם השאלות ששאל רבינו יונה מן הרמב"ם על שאלות הרב הגאון הגדול הר"ם במ"ד להקשות על הלכות מן החבור הגדול משנה תורה וזאת האגרת אשר שלח לו עם השאלות:

ערה אקום יאמר אומר ועושה ענה ארומם ענה אשא להיות ללד ואביון מענה ומחסה והוכן בחסד כסא. כסא כבוד מרום מראשון לנצור נארים כלאשן כי לו חכרת כל ברך חשב על לשון. יראו גוים ויבטו מכל גבורתם ישימו יד על פה ממשעוטהם כוחלי ארך ירגו ויחרנו ממסגרותם. ויראו ממערב את שמו והודו ומחזרה שמש את כבודו. ויעקו ויקראו מן המזר לאשר ידו לא תקצר כי יבא כנהר לר. וכל אשר שם כבוד מלכותו פחדו שם אלהיו יפחדו. פחדו בליון חטאים אלהו רעדה חפיים מי יגור לנו מוסרי עולם. מי ילילו מיד האדירים פועל ישועות מניד מישירים. ברוחו מושל ועל יצרו מולך ויהבו על צורו יסלך דבריו יטיבו עם הישר הולך. הולך חמים ופועל דק ודובר אמת בלבבו לא עשה לרעהו רעה ומרפה לא נשא על קרבו. בשבט פיו כל רשעי ארך יאבד ואת יראי ה' יכבד. בלדק אמרו חיו לדיק נטע וצחה שפתיו ימיה רשע. בדבש חורה שבכבז ימחיק חנו ובכל חורה שבע"פ יכין סוכו ויחן עוז למלכו וילמד עמים דרכו. להורו בדרך ישרה המעים עקלקלותם אשר ארחותיהם עקשים ונלוים במעגלותם. ולהוכיח לרגעים סילונים ועקרבים ולהשיב משון רבים. יום ליום חזרת אליו יבית ולילה ללילה נפשות אביונים יושעו וחטא יא לאפסעים יפגיע. ציראת יוצרו נפשו דבקה לעשות משפט ודקה נפשו חשקה. בלדקה כסאו לעד חנו והוא מחמים ישכון. חזרת אלהיו בקרבן מזדות סלעים משבבו. קטון הוא בעיניו גדול ומשוא פיהו לפני אדוניו. הנמלא מוח אשר מחוה שדי יחיה מאין נמלא ואיזה. מקום חורחו. מי ימן ידעתי ומלאכו אבא עד חכמות. הלא בזמן לבות הבין דרכו וידע מקומו מבטן קראו

חשובות הרמב"ם

נא בקול עבדיך • שאזני מימך • להשביענו עוד בספר מורה הנבונים אשר שמענו שומעו • ובארץ מצרים ילא טבעו • ובגדקך החוקה ולא החרפית • ומצני אדם יפיפיח והולך מן הצפחותיך • באלוהות חורחך ביראת ה' • עד רחבי ארץ החבונות • ומשפט ולדקה לבני יעקב שכנת • ודון אמת ואמונה בהם דנת • ולעם ה' דעת ובינה והשכל חננת • בירח וכוכבים אשר כוננת • מעבדות אהבה למשך בם ישרי לב הכנינו לך עבדות • וליראת הכופרים והפושעים במופתים ובאלוהות • כוננת חיים על יתר ודרנת קשות והלצת למקדש הטוהרה ברוח וללחות • וורית מרמים ורשחות • למחפרות כסחות • ושמת אלוהותיך אוחות • ומשעת לחורה שכתרה עליה על מזה אחת כמה בריחות • אשר בה חרותות שמנה וארבעים כריחות • אשר הורישנו קדושים • של שש מאות אלף ושלשה אלפים וחמש מאות וחמשים • יולד אהבה נדבה • יען שנאת משוכה • ולא הכרת על בן האהובה בן השנאה והיית ערבה וערבה דערבה • כי דקדקת כלמח השדה רבבה • מיו ים ים רהבה • והנה הוא לפנינו כחובה • לא יאמר לה עוד עוובה • על כן משחק יולדך • שמן ששון מחברך • להיות לך לאלהים ולורעך אחרך • מי הביאך עד הלום • לספר כדנד ספיר ויהלום • ונחן צינך החיים והשלום • כי אל טוב ה' • ואל טובו נהרת ולהתקופץ בציחו מהרת • בלא חורחו בחרת • לחסות ללמוד וללמד לשמור ולעשות פיקודים מזהב ומפי חמדה ולמדת ושמרת ועשית ובה חסית ואליו כסית • הוכחת עמך לרגעים על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים • כתבת לנו שלישים במועצות ודעת • לזכירת חפצות ועטרת ומנבעת • אוחות דדים הפרת באלוהותיך • ומופתו קוסמים הוללת במופתך • והוברי שמים הובשת בשמיך מעשה אצבעותיך • הורדת עלינו טלך • ושלחת אל עמך • נדבות ביום חילך כי ה' הטובה עליך • לזית מן הן למכיריהם • גדולים הם והגדולה הם דורשים לכל חפציהם • וכל חפצים לא ישו בהם • על כן הגנו אחזנו לך להעמיד לזיון גורלך גם בשאר ספרך וחס מתנו ככלחיו יקומון כי נקשרה נפשונו באהבתם ואסו הם כאל הכל כאן • אחת וליב ומחוקן לא חסרנו דבר לא לזרות ולא להבדל • כי מהם חולאות חיים ואם מטה לחם נשבר • מה לחנן את הבר • כי בואה יתהלל המחללה השכל וידוע אחי כי באלה חפצתי נאם ה' וגאוו וצחי מדרשו למגדל ועד קטן נפשו קשורה בנפשו • ולברך אותם מידי חדש בחשו • ומידי שבת

על ראשו יחדיו יהיו חמים נתן על לבו את האורים ואת החומים לעמוד לשרת לפני ה' הוא ובניו כל הימים • נשבע ה' ולא ינחם כי ינחם עמו ועניו ירחם • להקים להם מורה דק להחיות בדק • להשב מחשבות להחיות גשם נדבות להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבות • ולהכרית מן הארץ את האבות ואת הידועים ולהגבר בריה אבות בריה חורב וסיני • ולהורות את בני ישראל את החוקים אשר נזה ה' • ולהבדיל בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין הטוהר למען יעב להם ולבניהם לעולם • ויש תקוה לאחריתם נאם ה' וטבו בנים לנבולם • ברך שומר הבטחתו לישראל כי לא חשכה מפי זרעו גואל • להשיב הכור והגדולה אל המקום אשר היה שם אהלו בחמילה להיות לו מכל בני חבל סגולה • ולחיות עליון ידו נא וכוך חורחו שמים כסה • להמטיר על פני חבל ארצה • מלכים ויועזי ארץ אשי עמנו • וכל קדושי חבל בני בריחו • ירעם בשבט חס לבבו ואמונתו • וינחם וינהלם על מימי מוחתו • וישקם מלוף חורחו • ויניקם דבש נועם אחרו • והם חנו לרגליו ישאו מדברותיו • במלחמות ה' כי חרבו ילטש גדודים • ובעדות נאמנה לפני רעיוני עדים • ובסוד החלמוד ה' נתן לו לשון למודים • במחבר החבונה גבר לשון אלה יעף דבר • מגדלות החורה עד דוד הגדיל בין קדש לחול ובין טמא לעטור הודיע והבדיל • משיון וחל בחורח ה' קבע • ומעשה האמונה בחורה שקע זרע הקדושה זרע • וממלכות הטומאה מעל עמו קרע • לקנאות לזרו כהשבי נכסף נכסף • חורע חפצותו חשף • לחת חורף בסק • במענות המעים עקלקלותם וזור חרבו שלף בחטאים ההם בנפשותם באור • ספר משנה חורה מחשני חבל האיר וגדלת וגלחות באר וברית טומאה נאר ומקום הקדושה פאר וברכה אחריו השאיר • גער הפרושים בבית פרך • לעשות אותם גוי אחד בארץ • יקרב אותם אחד אל אחד והיו לבשר אחד • והוהים מטומאתם וזהו • וכבשו בגדיהם והטוהרו • בדבש וחלב חחת לשון וגעמיות נא ימיו • מה ערבו עליו ורביצו להחיות מחי חולי שוב • הן אלה קצות דרכיו ומעט קט ממחליו • יהי ה' עמו ויעל מעלה מעלה ולשונאיו ישקה כוס רעל • זרעו בקרב הארץ לרוב יסגל וכחמר יפרח וכאח צלבנון יסגה • ובברית ה' חפלו ובחורחו לילה ויום יהגה • וחמת אבותיו יהיו בניו חשימתו לשרים בקרב הארץ אמן ואמן • ואחז קדוש ה' מרגל ורצנא מאור הגולה שמע

תשובות הרמב"ם

בשבתו ונחנו מה לא עלינו גמולכם כי אם על יוצרו יוצר הכל אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש. והוא ברחמיו הרבים יתנו לרחמים לפני בלוינו והכמיו והקניו וסופריו העומדים לפניו. לשבע את רעבוננו ולרווח את מאוננו. לא רעב ללחם ולא מאה למים כי אם לשמוע את דבר ה' האור השועה המלך יענו ביום קראנו. ויאיר במחשבים עינינו בעת שעיני וירפה חולי שלבבנו ברנע לעקבתיו. כל כלי יוצר עליך לא יעלה. וכל לשון תקום אחך למשפט חפלה חך שובתך כליות ולב וכבד השואל הנאלץ. ויאכל החפל במלח חמלה. והטבע בים הפחיות מלוח ימלה. ונתק ראש הספקות בחער חגלה ורחות הקושיות תלוח חתלה. וגפן הפיתו קציריה חסלה. עד ים חסלה שרשים בשלה חבונתך ומעטם על הירדן וחללה עליהם צרגל חרמוה וחדלה. ותרך הרי קושיות וחבילם אלי קבר בבלה. ותמחול לשואל כי אחה טוב וסלה. ורב חסד לכל קוראריך יערוף כמטר לקחך. וחול כעל חרמון. ועל הררי לון חשקה מי עגל הילול בגימון עלומיו ואם לא מלאו דם מי דימון. טהורם בקול המון. מי שחך המשקים את פני הישימון. וברוח אפי טהרתך נערמו מים וגגלה ספוי ים ומטמון. ולנעממים חסימיו בפעמון וזב ורמון ושמע קולן בבא השואל אל קדש בריר חלמון. למה חרלון הרים בגמנים על חרמון. בית המלך נוא חמון. והנשעים על מקל לו וערמון. חפלה בהן פללות לבן וחדמון. והבאים בסירות דונה חשאנה השובתך ותשלכנה החרמון. והסותים את מימך במחון אל נא ישחו בשממון. כי יודע בכל המון. כי אם המלא חמלא בספר סיגים ואסימון השיגו כחספר הדדרמון. כי קטל יתיה פרעה חנירל אלהא עילאה לחפלה ליה בחדירל. הוא ישוביך. שחיס המה קוראוחיו. המחוקות אלבעוחיו. הטפות מר עובר על כפות המנעול אשר נעל בפניו ברוב עויתו. והאר העלים ממנו. על כן הרפה לו. כי נפשינו מרה לנו. וחמור חמרו להשיב אל היבשה ולא יכולנו. אין הבין למד ולא הקפדן מלמד. ואיוב הדליק אחר אם חמלא חספת עבדי ואחמי ברבים עמדי. והעד העיד בזו משה לא חשא פני דל ולא חתדר פני גדול. ואם בימי יהושע נשתכחו שלש מאות הלכות. שמורות היו בכל וערכות. מהלכה למשה מסיני חרוכות. יען וביען היו הנפשות נבוכות והעלמות במדק של אבן מידות. ואף כי לב אנו דומה לחמט סדקית בכלי מחכות. קשה לשמוע וממחר לאבד ככלי זכרות. אף כי הנה עשויות פרדות

פרדות מרוב הדרות אשר בחימה שפכות. וקשחות הזמן הרע על שונאי ישראל דרוכות. שתיים המה מערכות. יולאות ברכות נמשכות. הן הנה המשכחות המפתחות פיתוחי חוהם בעט צרול ועופרת עליהם יתכות. לכן אחד מבאורך הפרים עלינו יריעות נפרדות והעיר הקושיות. והפרות מבכרה קלה אשר דרכה יסרה משרכת. הקם חמת אביו עתהאל בן קמ ליעדה ולשדה אחזה ועמדו שטרה ממלכת.

בה

ואלו הם השאלות אשר שאל הרב הנזכר זצ"ל ותשובתם בצד:

שאלה ילמדנו רבינו את הנמלא בספר הזהבה הלכות חפלין (פ"א ה"א) עור של מוחה אין לריך עבוד לשמה אף על פי ששל ספר חורה וחפלין לריכין עבוד לשמן ונפסלין אם לא יעבד לשמן אי משום דקארי לה למוחה קדושה קלה הלא אקרא' גם כן לחפלה של יד קדושה קלה יאיר לנו רבינו מחין זה בא:

תשובה לא מפני זה הוא אלא מפני שלא נשמע במוחה עבוד לשמה כלל וביבא דלחמור אחר והיבא דלא לחמור לא לחמור. ואם חלמור וס"ח לריכין עבוד לשמן ומוחה אינה לריכה עבוד לשמה לפי ששעמו של ס"ח ושמן של חפלין הן המטה ולפיכך לריכין לעשות להן עבוד לשמן דהוא חשיבות יחידה שיהיה בעבודתן כדי שיעמדו ימים רבים ועלמה של מוחה אינה המטה ולא תחשב מטה אלא מפני הבית שחייב בה ואם אין בית אין מוחה אבל ספר חורה וחפלין מונח בגוף החדירה הוא: ^{ובחב משה} (חמ"ח עין בהגה"מ שם מה שהביא משם ספר החרמון שחירך רבינו ז"ל שהמוחה היא שמירה מפני החוקין והוקשה לו בדברי רבינו וכפי מה שכתוב כאן ייחאל:

בו

שאלה יורנו רבינו מה שאמר בהלכות חפלין (פ"ג ה"ו) כילד סדור הפרשיות בחפלה של ראש מכנים פרשה אחרונה שהיא והיה אם שמוע בבית ראשון שהוא לימין המניח וכו' עד ואם החליף סידור זה פסולות. ואנחנו חלמידך קבלנו מרבנותי ורבנותי מהגאונים ז"ל ורבינו האי בראשם דבעין הויות בחלמט וכן פירשו בסנהדרין ה' דלחמור רב יהודה אמר רב כל בית חילון שהוא רואה את החור פסול כגון קדש לי ושמע. וגם כן קבלנו מהם כי הלקף נקרא לחורו דל שהשער היה דבוק בו בעודה חיה ודוכסוטוס הוא לחורו דל שהוא דבוק בבשר בעודה חיה וכדומה לו

שקורין בשלשן ערבי קש"ט ויש לו שני פנים האחד נאה לכתיבה והוא מקום השער והפנים האחרים הדבוקים בחלק העבה אינם ראויים לכתיבה כלל אלא הדיו נבלע בהם והאותיות מטושטשות (ומלא) לדבריכם ולדברי אוחם שאומרים ככה חסיה הכתיבה בקלף ודוכוסטוס במקומות רעים ופחוחים שחיה הכתיבה מועילה בהם * והראיה השניה שהכרעתי בה דברי האומר כמו שכתבתי בחבורי זו היא [כי] הדבר [ידוע] שספר חורה מקודש יותר מן החפלין והחפילין יותר מן המזוזה וכך היא ההלכה למשה מסיני שיהיה עור כל אחד מהם חזק ובריא כדי שיוכל לעמוד ולהתקיים כפי קדושתו * ספר חורה שהוא יותר מקודש כוונתו אוחה על עור שלם וחפלין על הקלף שהוא חלי העור העב ומזוזה על החלי האחר הדק * ומלא כל אחד מהם מעלתו כקדושתו רוחה לומר מעלת עורו בקיומו וכתיבתו כל אחד משלשן במקום הגאה לכתיבה כדי שחלה כתיבתן תמה: * מה

בו

שאלה כתב עוד הלכות מזוזה (פ"ו ה' א') עשרה תנאים לריף הבית ואחר כך יתחייב הדר בה לעשות מזוזה וכו' עד וסחיה לו חקרה ויהיו לה דלתות * זה מסופק לנו כי מה שאמר שיהיו לה דלתות לפי מה שקבלנו הא דאמרין במנחות (ל"ג) בההוא עובדא דאמר ליה קבע דשי ברישא לא נאמר אלא משום היכר ציר ובשער שבין שני בתים שיש לשיניהם יליא מכלא ומכלא ואינה ניכרת ביאתה לשער האמצעי אלא בהיכר ציר שבו: **תשובה** זה שאמרתם משום היכר ציר הוא מי חליא הא בהא וכו' דרשיתו סמוכין בחלמוד הלא חדעו שעיקר המזוזה לא חלה אוחה אלא בשער שנאמר על מזוזה ביהך ובשעריך וכו' בשי מקומות מניחין על המזוזה ועל השער אלא כך אמר על מזוזה ביהך ועל מזוזה שעריך וכן אמרו רז"ל אחד שערי בתים ואחד שערי חצרות וכו' ולא אמרו פתחי בתים שכל פתח שאין לו דלתות פתח מקרי שער לא מקרי וכן מוכח בריש עירובין ולא נסתפק דבר זה לחכם מעולם שאין החיוב חלוי אלא בשער כפשיטה דקרא וריש גלותא שאמר לרב נחמן לקבוע לו מזוזה על הפתח שלא היו לה דלתות לאו למימרא שהיה סבור שחיוב מזוזה על הפתח בלבד אלא כיון שהעמיד המזוזה אחר לרב נחמן להניח המזוזה של כתב על המזוזה של פתח ואחר כך יעמדו דלתות ומדברי רב נחמן נלמד דבר זה שהרי אמר לו חלי דשי ברישא ולא אמר לו חלי ציר ברישא כלומר לעפ"י שכתביה על המזוזה היא מונחת אן מניחין

שנמלא בספר הפך זה*) (שם פ"א ה' ו') על כן משכנו ידיו מהם עד בה דברין אלינו ויורנו כדח מה לעשות: **תשובה** זה שעלה על דעתכם בסידור הפרשיות ובקלף שהוא החלק הדק שהשער דבוק בו כך היתה דעתי מקודם ככס וחפילין שהיו לי במערב כך היו ומה כתב אוחה חכס שחבר חבור בחפילין שמו ר' משה בר מימון ל"ע מקורטובה ואוחה החבור הטעה כל אנשי מערב מלפנים * וגם רבינו הרב יצחק אלפאסי ז"ל בעל ההלכות כוונתו סבירא ליה בחשובה שיש לו במעשה חפילין וכן חכס אחד שמו ר' יעקב קלעי ז"ל ככה עשה * והרבה גאונים חלקו על זה ואמרו כי חכמים נאמנים פתחו חפילין של רבינו האיי ז"ל והיו כחובין ומונחים על הסדר שכתבתי בחבור * ורבי משה דרעי ז"ל נשאל מן המערב לארץ ישראל היו החפילין שלו כמו אנשי מקומכם וכשהראוהו דברי הגאונים הקדמונים והראוהו שלחם השליך חפילו ועשה על זה הסדר * והראיה ברורה בדבר זה שכתב בפרק הקומץ הקורא קורא על הסדר כלומר כדי שיהא קורא בסדר התורה * ונוסח זה לא היה בספרים שלנו במערב אבל היה מלאה הנוסחאות השמות וכך כתוב בהם * ומעשה רב שבי ח"י כלס ואירין במזוזה זו ובסדר החורה כתבו אש [מפי] אש ולדברי הכל חפילין של יד סדר פרשינותיה על סדר החורה ודיו הוא שחלה כתיבת שתיים שזה שהרי לדברי רבי יוסי טולה עור על של ראש ומייתה על ידו שמע מינה סדר אחד לשיניהם * וכן לענין קלף ודוכוסטוס טעות גדולה טעה כל האומר [כמו] שעלה על דעתכם * שהדבר ידוע שהן צריכין להיות כתיבה חמה נאה ביותר ובפירוש אמרו חכמים ז"ל שהכותב על הדוכוסטוס יכתוב במקום שער והכתיבה שעל הקלף חסיה במקום בשר * אם תאמר כמו שאומרים [מקלה] הגאונים [שהקלף] הוא אוחה החלק העבה מן העור שעל הבשר שקורין אוחה הערביים ר"ק ועושין אוחה כסיד ולו שני פנים אחד לבן וחלק ביותר והוא נאה לכתיבה והוא מקום הבשר והאחד יש בו ארמימות מעט ואינו חלק והכתיבה בו אינו נאה אלא מפאת ומזלדלת והוא מקום השער והדוכוסטוס הוא החלק הדק מן העור

*) ה"מ שם מביא גרסאות מחולפות בדברי רבינו ונכנסה שלפנינו כמוז זה החלק שגמול השער נקרא קלף וה"מ ר"ה לקיים גרסא זו כגר דעת רבינו במזוזה הוזה וכתב ואפשר שח"כ חזר בו ולא אדע אן יתכן זה אחר שרבינו הכריח שהכסין יעיד שהחלק הדק במקום הבשר אינן ראוי לכתיבה ומלאה אמרין שהכתיבה על הקלף תהיה במקום בשר וד"ק: * אב"א

תשובה זו ודאי אמת כדבריו כן הוא ובעיקר העתקתי למוסמא שלי עשיתי וכן הם הדברים ומה תקנו הנוסחא אם מלא חוטין פסוקין פסולה ואם שזרין כשרה: משה ב"ר מיימון
(עין בפ"ב ה' ו' השגת הראב"ד ז"ל):

ל

שאלה בהלכות ברכות (כ"א ה' י"ב) רבים שנחשעו לאכול פת וכו' במה ר"ל בפת ויין בלבד אבל בשאר אוכלין ומשקין אינן מריכין הסבה יורינו מרנא ורבנא למה נהיה איכא דאמרי דמשמע לרבי וחסא פת ויין הוא דמהניא להו הסבה [אבל שאר דברים לא מהני] וכל חד וחד מבדק לנפשיה ולא הוי חיובא:

תשובה הדבר ידוע שהפסח חשובה מן הכל וכן היין חשוב מכל המשקין וכל הפירות ולפי חשיבות הדבר שמזכרין עליו חנו מריכין לכל אחד ואחד ברכה בפני עצמה ולפי זה הפירות שעלה על דעתכם בהכוה חרי לישמי [נמלא שאר] הפירות והמשקין חשובין יותר מן הפת ומן היין שהרי הפת והיין אחד מבדק לכלם אם נחשעו או הסבו ובשאר הפירות אעפ"י שנחשעו והסבו לא יבדק אחד לכלם אלא כל אחד ואחד נדק לבד לעצמו הפך גדול יציבא בארעא וגיוורא בשמי שמיא ולאוי הכי הוא פירוש בהכוה חרי לישמי אלא חד טעמא אינא להו ואין שום חלוק בענין אלא בשניי המימרא בלבד ויש כמה מקומות בחלמוד כך שהוא מקפיד על מוסח המימרא היאך היא אעפ"י שאין בניהן הפרש בענין חכו פירוש (ברכות דף מ"ג) אמר רב לא שאנו אלא פת דבעינא הסיבה פי' ואחר כך יבדק אחד לכל אבל שאר דברים לא בעי הסיבה אלא אחד מבדק לכל ואעפ"י שלא הסבו ורבי יוחנן אמר אפילו יין נמי בעי הסיבה ליה הסיבה שיהא אחד מבדק לכלם הא לא הוו מסובין כל אחד מבדק לעצמו ודין זה בפת הוא בלבד אבל בשאר דברים אין בהם דין זה כדי שנאמר מהנייא בכו הסיבה אלא בלא הסיבה נמי כן הוא ורבי יוחנן אמר אפי' יין כל אחד ואחד מבדק לעצמו ואם הסבו מהנייא בכו הסיבה שיבדק אחד לכולם: משה ב"ר מיימון
(עין מה שכתב מרן הכסף משנה ז"ל שם העמיק הרמב"ם לישב תשובה זו יע"ש):

לא

שאלה שם (פ' ה' ט"ו) שנים שאכלו אחד כל אחד ואחד וכו' עד שכל החייב בדבר מן החורה אין מוסיף

אוחה עד שמעמידין הדלתות שאין החיוב אלא במוח השער כמו שכתבו ולא במוח בעלמא: משה
(אמ"ח עין ב' מוחה פ"ה ה' א' ומרן הכ"מ לא הביאה וראיתי במגדל עת הביאה על מה שהשיג הראב"ד ז"ל):

בח

שאלה שם בהלכות יציאת (פ"א ה' ז') כיצד עושין את היציאה מתחיל מוית הטלית וכו' עד ויהיה אחד משמונה חוטין חללה והשבעה לבן לא ידענו מה הוא והיאך אפשר אלא השנים חללה והשבעה לבן ולוקח חוט חללה וטורד שמי כריכות ויורינו רבינו למה יוחר החללה מהלבן והלבן שהוא מין כנף ממנו מתחיל ובו מסיים ובכריכותיו איך נמעט ואחד חוטי הלבן ואחד חוטי החללה אם רנה לעשותן שזרין עושה יורינו רבנא ומרנא והלא יליף בספרי חללה מתמשך מה להלן שזרין חף כאל שזרין:

תשובה יש לו לטווח חוט אחד מקצתו חללה ומקצתו לבן ויש לו להכניס כל חוט וחוט בפני עצמו וכופלו ושחרו עד שיהיה שבעה חוטין לבן ואחד חללה שנאמר פחיל חללה אחד ולא שנים ולפי שהמטה של חללה יהיה הפחיל כלו חללה לא יעשה מן הלבן אלא כריכה אחת בלבד סמוכה לכנף מין כנף ושאר החוליות עם החליות כלן בחללה חוץ מכריכה אחרונה שהיא בלבן הוסיף והתחיל בו וכן כתב רבינו שמואל בן חפשי ז"ל בספר שחר בציצית בלשון ערבי וזה שגמר שזרין ומשקן רבי שמעון היא שסחם ספרי ר' שמעון ולפי שלא מלאהי שום אדם שאמר דבר זה לא כתבתי כמוהו שא"כ יהיו שזרין ששה במשקן כך נראה לי ואין לי סמך אחר בדבר זה: משה ב"ר מיימון
(אמ"ח זה ג"כ השיג הראב"ד ז"ל שם והמגדל עת הביא תשובה זו אך הביאה בקיטור עין שם):

בג

שאלה שם המולא חללה בשוק אפילו מלא חוטין פסוקים ושזרין פסולה ולפי עניות דעתנו אין לנו להטות ימין ושמאל דהפי מסקנא דשמענא דשזרין מופסקין כשרים דכולי האי לא ערמי והא דחק המולא חפילין ישנות מכניסין אבל לא חדשות כר' יהודה לאו משם דחיישינן שמא קמיעין הא דכולי האי לא ערמי לעשות קמיע כמין חפילין אלא מה הן חדשות שאין מקושרות ומשום דלא אפשר למקשרינהו בשבא אפי' בעינא דר' יהודה לעמיה דאמר עינא קשירה היא יאיר לנו מאור עינינו בפי' מרווח להסיר המכשול מלפנינו:

חשובות הרמב"ם

שסכנה היא לו משמע דאפי' על ידי ישראל אדרבה לא ימול ולא יסחכן כיון דמכשירי מילה אינן דוחין את השבח וכו' חפסו הרבנים המשיגים את הרב מרנא ורבנא האלפסי ז"ל שכתב בהלכות מרחיצין את הקטן דדרו בין לפי המילה ובין לאחר המילה בין בחמין שהוחמו בשבח וכו' ומדומה לנו כך היה לו לכתוב מרחיצין את הקטן דדרו לפי המילה בחמין שהוחמו בערב שבת לאחר המילה אם נשפטו חמין שלו מחמין לו חמין אפי' בשבת מפני שסכנה היא לו והוא כשנשפטו אחר המילה אבל קודם המילה אם אין לו חמין חדשה המילה ואין השבח נדחה שאין מכשירי מילה דוחין את השבח :

תשובה תמחה לשאלה זו שהדברים בחבורי מפורשים הרבה ולא יהיה לי מקום לספק זה שמחילה אוחה הלכה כך היא (שם) מלו את הקטן בשבת ואח"כ נשפטו חמין או נחמור הסמין עושין הכל בשבת מפני שסכנה היא לו מקום שדרג להרחיץ את הקטן מרחיצין וכו' עד שלישי למילה שחל להיות בשבת עד מפני שסכנה היא לו. הרי הדברים ברורים שעל שלישי של מילה אחרת שמרחיצין אותו בין בחמין שהוחמו בערב שבת בין בחמין שהוחמו בשבת מפני שסכנה היא לו ולא יראה לי בכאן ספק כלל : משה

לד

שאלה עוד כתב שם (פ"ג ה' ו') גר שחל עד שלא נתגייר וכו' עד וכן אדרוניטוס אין מברכין על מילתו מפני שאינו דואי. וירינו מרנא ורבנא והלא ספק חורה הוא ועל ספק דרבנן הוא דלא מברכין אבל על דאורייתא מברכין חוץ מן הדמאי מפני שרוב עמי הארץ מעשרין הם כדלמרינן בפ' במה מדליקין. **תשובה** הדברים ידועים שכל ברכה שעל המזנה מברכים היא בין שחיה המזנה מן החורה או מדרבנן ומכמים הם שחקנו הברכה והם אמרו כל המבדך ברכה שאינה לריכה עובר משום לא תשא וכו' לפיכך כל דבר שסחפך לנו אם עשיית דבר מזנה נענשין או לא נענשין בין שהיה האוי על אותה עשיה מברכים בין שהיה מן החורה עושין אותו דבר בלא ברכה ומפני זה נפסקה הלכה בפ' לולב וערבה בשמיני ספק שביעי הכי והלכתא יחזבי יחזיק ברוי לא מברכין ומינה אחת למד לכל המזנה שסחפך לו אם היא מזנה או לא עושין בלא ברכה כמו שנאמר בסוף הלכות ברכות והו העיקר שהומנן עליו וזוהם הדברים האמורים בפ"ב

אוחו ידי חובתו אלא החייב באוחו דבר כמוהו מן החורה. וירנו מרנא ורבנא והלא הלכה רווחת (ברכות דף מ"ג) שלא יוציא את אחרים ידי חובתן עד שיאכל כוונת דגן ומזיאין יבלי וחבריו שאלו כדי שובען ולגרמי הוא דעבד רבי שמעון בן שטח שהוציא בלחך ממין שבעה : **תשובה** חמיהא גדולה ים בדבריהם והרי דבר זה בפרק מי שמתו (דף כ' ע"ב) אמר ליה רבינא לרבא נשים חייבות בברכה המזון מדאורייתא או מדרבנן וכו' עד הכא במאי עסקין כגון שאל שיעורא דרבנן אחי דרבנן ומפיק דרבנן כדדרש רב עירא זה אין בו ספק. והא דאמר' עד שיאכל כוונת דגן לאפקי' מי שאל שאל אולכין זה ענין אחר אם זה שאל כוונת דגן מוציא מי שאל כל שובעו או אינו מוציא אלא מי שחייב מדרבנן כמו שנחברר בפ' מי שמתו שזוהן הדברים ברורים ובמייס על עיקרי הברכות :

משה ב"ר מייסן

לב

שאלה שם (פ"ח ה' ו"א) לקח כוס של ברכה בידו והחמיל על מנה לומר שהכל נטעה וכו' וירנו מוריו אם שבר של שעורים היא היאך ילא. ומרנא ורבנא הרב אלפסי ז"ל הולך על זה הדרך ואחרת להוציא אל היבשה ולא יוכלו שהרי פירות השכר אינם יולאים מן הגפן דמי לפותח במערבי ערבים וסיים ביוגר אור דלא ילא. הראו רבינו את האור כי טוב וכי חלוא הוא לעינים בפירות מרווח כיד ה' הטובה וההרחבה עליך :

תשובה יראה לי שאין הדבר נאמר אלא בשכר הוצא מן הגפן כמו שנאמר בחיר מין ושכר חיר. ובאוחו השכר שאין נראה ככוס אם שבר הוא או יין שיך שאדם יכול ויפתח על מנה שהוא שכר ויסיים בבורא פרי הגפן. אבל בשכר של שעורים וכיוצא בו שהוא נכר לא דברו חכמים בדבר כלל וכי ים מי שיאמר שלקח בידו חמור והחמיל לברך. בא"י אמ"ה על דעת לברך בורא פרי העץ וסיים המוציא לחם מן הארץ. וכי בשופעני עסקין ומה מקום לשגגה זו אלא ודאי בשכר העשי מן הגפן הן הן הדברים (פ"ח הלכה י"א) ובתב משה

לג

שאלה בהלכות מילה (פ"ב ח') מקום שדרג להרחיץ את הקטן מרחיצין וכו' עד בין בחמין שהוחמו בערב שבת ובין בחמין שהוחמו בשבת מפני

לכדו שסחם הפרי רבי שמעון ואלו היו דברים אלו הלכה לא הוה שחיק גמרא מיניה שלא חמלא לעולם - ואזו ההקש בשני תלמודים ולא בתוספתא ולא אמרו בגמרא נדרים (ע"ד) אלא הכי והתניא בין איש לאשתו בין איש לבתו מלמד שהבעל מפר נדרים שביתו לבניה ולא הביא עיקר זה על הקש שדרש ר' שמעון בספרי אלא הביא תקרא זה קושיא על המשנה שאמר אלו דברים שיש בהן עיני נפש הקשה ואמר נדרי עיני נפש הוא דמפר שאין בהן עיני נפש אינו מפר והתניא בין איש לאשתו מלמד שהבעל יפר בנדרים ביתו לבניה אמרי' וכו' וכלהו הלכות ושמעוהו שהמלא בכל מקום שאם נדרה כך וכך יפר אם נדרה כך וכך לא יפר לא חמלא חלוקה זו אמורה לעולם אלא באשה ובעלה אבל בנעוריה בבית אביה לא נמלא דבר זה לעולם ואם חתמה שהנדר שיפר הבעל הוא הנדר שיפר האב חיות נדרי עיני נפש דברים שביתו לבניה היאך ובעל ובאב אחד ומה איכפת לאב בדברים שבין אשה ובעלה אס' כוחלת או מעברת שרק ויניאל בזה * ועוד דברים שבין אב לבתו חזק מנדרי עיני נפש מה הן וכו' לא אישחמיט חנא או אזורא שיאמר נערה שגדרה כך וכך יפר אביה נדרה כך וכך לא יפר * [אין] יאמר אחד מהנדרים שבין אב לבתו כמו שאמרו במה דברים אמורים בדברים שבין איש לאשתו * ועוד ההפך שחמו חכמים ז"ל בין נדרי עיני נדרים שביתו לבניה לא נחמו אלא בבעל ואמרו נדרים (ע"ט) [נדאיתא] תחומיה היא הפרה כי מנרש לה חייל עלה נדרה וכו' מכל אלו הדברים נראה לי דלא אכל לגבי אב לא חלקו חכמים נדרים אלא לענין בעל אבל לגבי אב לא חלקו חכמים בנדרים כפשטיה דקרא שלא חלק אלא כל נדרים ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום ובעל חילק ואמר כל נדר או כל שבועת איסר לענות נפש לפי דברים אלו חפסתי כוונתי דכולשו שמעתיא ולא ילאחי מפשטיה דקרא ואמרתיה שזה ההקש דרבי שמעון דברי יחיד הן והוא הנראה לי והאל יעלנו מכל שגגה :

משנה

לו

שאלה בהלכות ערכין וחרמין (פ"ה י"ח) וכל המקדיש עבדו ושפחתו הכנעניים וכו' ואין הגוזרין רשאים ליקח דמיהן ופלאה זו הפסקא בעינינו הרבה דהא קימא לן כרבי דאמר גיטין (ל"ח) אף הוא נוחן דמי עמנו וילא מפני שהוא כמוכרו לו דקסבר כסף גומר בו והכי פסיק בהדיא צ"פ השולח ואין הלכה

מדליקין (דף כ"ג) בלעין אחר הן אמורים והו פירושן שיליין בגמ' על ברכה נר הנוכה היכן אנו והשיב רב איא חלא חמור רב נחמן אמר משאל אביך ויגדך שמעון מדברי שיהם שכל מזה שהיא מדבריהם מברכין עליה ואלו והחזיק רב עמרם על שיהם ממעשר דמאי שהרי הוא מדבריהם ומפני מה מפרישין בלא ברכה שמע מינה שאין מברכין על כל מזה שהיא מדבריהם ופריך אבי ואמר דבר שתקנתו מזה מדבריהם ואין תקנתו מפני הספק חיקנו עליו ברכה כגון נר הנוכה ומקרא מגילה ועירוב ונעילת ידים אבל דבר שעיקר תקנתו מפני הספק כגון מעשר דמאי לא חקנו עליה ברכה והקשינו על אביי לפום הדין פירוקא והרי יוס טוב (שני וכו') ופריך אביי ואמר החס כי היכי דלא ללולו זה ולהכי חקנו לו ברכה אבל שאר דברים שעיקר תקנתה מפני הספק לא חקנו להן חכמים ז"ל ברכה ולפיכך לא חקנו חכמים ז"ל ברכה על המעשר דמאי ובא רבא ופריך פירוק אחר ואמר אל תאמר שכל דבר שעיקר תקנתו מפני הספק לא חקנו לו חכמים ברכה שהרי יוס טוב שני מפני הספק ותקנו לו ברכה [ומפני מה] לא חקנו ברכה על המעשר דמאי מפני שרוב עמי הארץ מעשרין הס' ומלאו דברי כלס רב עמרם ואביי ורבא איין אלא ליתן טעם מפני מה חקנו חכמים ברכה לכך וכך הילכך כל דבר שחמלא בפירוש לחכמים שחברין עליו [מברכין עליו] וכל מזה שעיקרה מן החזרה ונסחפק לנו אם אנו חייבין בה או אין אנו חייבין בה לא חקנו לה חכמים ברכה אעפ"י שדאיתא מן החזרה כמו שנתבאר מדבריהם בסוגה (דף מ"ו) והוא הדין בכסוי דס הכוי והוא הדין לכל ספק מזה *

משנה

לח

שאלה בספר הפללה בהלכות נדרים (פי"ב) כל הנדרים והשבועות האב מפר ביום שמעו כל נדרי בחו הקטנה וכו' האירה עינינו במאור חורחין שהרי בספרי מקיש אב לבעל וכן במסכת נדרים מוכחז בין איש לאשתו בין אב (לבנו ובעל אינו מפר אלא נדרי עיני נפש) ודרים כל דכתיב גבי [בחן] למילתא אחריתי * יפרס לנא מרנא ורננא בזה פי' מרווח : **תשובה** זו השאלה בודאי ראוי לשאול אותה כל חכם וכמה ימים נחישבתי בדבר זה והדבר ידוע שלדברי ואזו ההקש המפורס בספרי אין האב מפר אלא נדרים שבעל מפר כמו שפרשם והוא קשה לי דבר זה ימים רבים ואמרתיו שודאי דבריה אלו לר' שמעון הם

משה

שאלה בספר קדושה בהלכות שחיטה (פ"ח ה' כ"ג)
נמצא בהמה שניטל להי העליון שלה טריפה
ואנחנו בעמיתו לא שמענו עד היום ולא מלאנו כחוב
בזמן חבור הנשק לשון זה והיה נראה בעינינו כשנאמר
ינטל להי התחתון כשר רבוצה אשמועינן שאעפ"י שרצה
העיקור וכל שכן להי העליון סוף הדבר אין אנו יודעין
היך אצל ארס אם ינטלו הלחיים העליונים עם חוטמו
לדבריו שאנו מחזירין מוטבתי פרט לנו רבנו פירוש
ממרוח בזה ואם אף פעלו לא מוסיף :

כרבי שמעון דאמר חץ כסף גומר בו השיבה לנו ששן
ישעך ובאורך נראה אור :

חשובה גם שנפלאה פסקא זו שלנו בעינינו
נפלאה קושיא זו בעיני הרבה שחיי מחלוקת
הם האחד מחלוקת ר'ות"ק(סס) במקדים וכסוי והיו זהם
עבדים וכו' דלחר ח"ק שאין הנבאין משחררים אעפ"י
שלקחו דמי העבדים אלא האחרים שמכרו להם הם
משחררים וחולק רבי לבדו בזה ואמר שהעבד שהקדש
אם נתן דמיו לגבירין יאל לחירות ואלו מכרו אותו
הגבירין לאחר ואינו נריך גט שחרור ולא איפסיקא
הלכתא בזה מחלוקת ולפיכך פסקו כח"ק שחמ"ש שאין
הגבירין רשאין להוציא אותם לחירות כמו שאמרנו
באפטרופין שאין יכולין להוציא עבדים לחירות וכן הלכה
וגם ר' חולק שם בענין אפטרופין ואמר דאמר אני
מחן דמי עצמו וכו' ואין להבא כמותו אלא כח"ק
והמחלוקת השניה הוא מחלוקת ר' ורבי שמעון במי
שהפקיר עבדו והוה פירושם שם (ל"ט) דאמר לפי רבי
אמר תחילתו מפלוני עבדני מהו אמר להם דאמר אני אין
חקה אלא בשטר פירוש לפי שציון שפקע [שעבוד] רבו
ציונות אין לו חקה שישתחרר אלא בגט מירוח שיכתוב לו
רבו והקטנו על רבי היאך יאמר ר' אין לו חקה אלא
שטר ור' הוא דלחר במקדים עבדו שאם נתן העבד
דמיו לגביר יאל לחירות בלא שטר ואעפ"י שפקע שעבוד
רבו ממנו בהקדש להם יש לו חקה בנכסיה ופרקינן
[הכין] קאמר או בנכסף או בשטר פירוש העבד שפקע
שעבוד רבו מעליו בין בהקדש בין בהפקר בין ציונות
יש לו חקה או בגט שחרור או בנכסף שפירש בו את
עצמו והוה שתיאש מעבדו כבר פקע ליה כספיה ולא
גשאר לו חקה אלא בשטר שיכתוב לו רבו גט מירוח
ועל זה אמר רבי דאמר אני שאין לו חקה אלא בשטר
ואם האמר להם כן הוא תחילתו אחרת לאשמועינן והלא
דברים ידועים הם שכל עבד כנעני שעבדו קוהה עצמו
בשני דברים בנכסף ובשטר לא בא רבי אלא לאפוקי
מהאי תנא דתחילת ר' שמעון דאמר משום רבי עקיבא
יכול יהא כסף גומר בה וכו' עד שטר גומר [בה] ואין
כסף גומר בה פירוש בשפיחה חרופה שאם נחנה דמי
חציף לא חל לחירות אלא בשטר בלבד ולדברי רבי
כסף גומר בה ואם נחנה חציף נמי חל לחירות הא
איפסיקא הלכתא בהדיא שאין הלכה כר' שמעון דלחר
אפס גומר בה אלא שער ואיפסיקא הלכתא שאין
הלכה כר' שמעון אחרת למד שכלהו כרבי דלחר גומר
בה בשפיחה חרופה בין כסף בין שטר וכן כל עבד

חשובות הרמב"ם

ראשון ושיי אסור שלישי מותר [שמעין מינה] שאין ענין הדברים ששה בהם גוי שני פעמים כל שכן אם ששה בהם פעם שלישי אלא פירוש הדברים כמו שבארנו בחבור : (הלכות מלכות אסורות פ"א ה' י"ח) : ^{משה}

ב

שאלה גם מלאכה כחוב בהרבה מקומות ובשאר הספרים שאין אדם הבא על חייבי לאוין לוקה אלא ח"כ קדשה ויגענו הרבה ולא מלאנו זה ומיין לך גם מלאכה קושיא גדולה בריש אלו נערוח (דף כ"ט) דמקשים אי רבי מאיר קשיא בתו' ואי רבי נחוניא בן הקנה קשיא אמוחו' ואי רבי יצחק קשיא ממוחה' הא קימא [אין] דאין לוקה ומשל' ולדברי הספר לעולם לא שייך בה מלקות כלל' יורינו מרגא ורבנא חירוק קושיא זו ואנחנו נשמעה ולא נסור ממנה ימין ושמאל :

תשובה זאת השאלה והקושיא ודאי ראוי לעיין בה הרבה והנמים גדולים הרבה ככם הם שיקשה להם דבר זה' ובשעה שפירשתי החבור עמדתי בדבר זה כמה ימים והנחמתי הרעשונה שפירשתי חילוק שהקצתים מלבי ולא העתקתי כחוב בה כפי הנראה מהלכה זו אליבא דר' יצחק וכל דהאי משה אלו נערוח (כחובות דף ל"א ע"ב) שכל הבעל חייבי לאוין בהחלוקה לוקה' ובעת שהעתיקתי ודקדקתי כל שמועה ושמועה מן הספרים לא סמכתי על קושיא זו ואמרתי לא נניח חלמוד ערוך ונפסוק הלכה ממשה ומחן של גמרא שהרי עולה ור' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש וכמה אמוראי אליבא דידהו נשאו ונחנו בהאי מחניחא וגם חכמי המשנה חולקים הרבה בדבר זה' ויש לומר שר' יצחק חולק בדבר זה וסבירא ליה שכל בועלי חייבי לאוין בהחלוקה לוקה כאב"י ואינה הלכה ויש לומר שר' יצחק סבירא ליה במחורת כסברא דעולה באחיותו שהרי אמר עולה שהחלוקה שבאחיותו בבגרות היא ולא בנערה קד רבי יצחק סבירא ליה במחורת לפי שאי אחת יכול לחלק בחייבי לאוין עד שנאמר זאת האשה צבעילה בלבד ילקה עליה וזאת בקדושין ובעילה אלא בחלוקה לכהן גדול בלבד כמו שנתפרש שם בסוף קדושין (דף ע"א) והוא החלמוד הערוך שם אמר אב"י קדש לוקה משום לא יקח בעל לוקה משום לא יחלל רב אמר בעל לוקה' לא בעל אינו לוקה מה טעם קאמר מה טעם לא יקח משום לא יחלל ומודה אב"י במחורת גרסתו שאם קדש ולא בעל אינו לוקה להיות לו לאשה אמר

זה שמחרתם שאם יהיה זאת טרפה היאך נחיר המסוכנת לא ידענו מי חלה זו בזו ומאיה לא באה קושיא זו עד שהיה לריבין לפרק : ^{משה}

לח

שאלה ג"כ מלאכה כחוב בעוף אם נשברה רגלו למטה מן הארבעה טריפה ולא שמענו בלתי היום שלא מדע הפרש באברים המצויין בעוף ובבהמה כי אם בקרוס בעוף המים :

תשובה זה שמחרתם שמלאכה כחוב בעוף אם נשברה רגלו וכו' גם אינו לא שמעתי בלתי

היום הודיענו באיזה מקום מדברי מלאכה טעות זו' הנה בפרק עשירי מהלכות שחיטה נאמר בזה הנושא ושחי טרפוח יש בעוף יתר על הבהמה ואף על פי שיש לה אוחן האברים ואלו הן עוף שנשחטה מראה בני מעין מחמת האור ועוף המים שנקב עלם ראשו זה הוא נוסח דברי ואם יש בספר שהגיע אליכם דבר שסותר זה כמו שנכתבם ודאי טעות סופר הוא חקנו הספר ויבא שכתב' :

^{משה}

(אמ"ח נראה שמה שהוקשה להם הוא ממה שכתב בפ"ח ה' י"ד ומיין גידים וכו' ושם השיג הראב"ד ז"ל וכחב מתן ז"ל משם ר"י וא"ח טעות נפל בספריהם והרשב"א ז"ל כתב בחשונה ששמע שרבינו חור בו ע"ש) :

למ

שאלה גם בדבר כוסות של חרש וכו"ש בשאר כלי קיום מחרש קבלנו מרביתו ומכל הגאונים

והרב אלפסי ז"ל שאין להם תקנה אי שחו בהם גוים פעם ראשונה ושייה כי אם בהשיגם ח"ב חודש על כן לא הבננו כלל מכל אשר כתוב בספר' ואולי לנו כי נעלמו ממנו מעינות הסכמה והמפרש לנו באר היטב יוהר מוהר הרקיע :

תשובה ודאי כך אמרו מקצת הגאונים ז"ל כמו שקבלתם אחס אבל אין הדברים סותרין זה את זה

כך שאם חלמרו כך ומלאו הדברים סותרין זה את זה שכבר איפסיקא הלכתא שכל הכלי שאין מניסין לקיום בשכונך סגי להו אפילו נשחטה בהם היין נסך יום או יומים כגון [כוס] וכן אם היה היין עובר עליהם חמיר גלל נשחטה כגון המשפך וכילד יהיה הכוס שיטחה בו הגוי שני פעמים לרד יסוף ועוד שבעין דבר שאין מניסין לקיום נחלקו בנכסות של גוים רב אסי אסר ורב אשי החיר (ע"ז דף ל"ג) ונפקה הלכתא פעם

חשובות הרמב"ם

שדק מעיר שהיא מחלה על מחלה שאמרו שחיוק שנמלא בה ישראל ואמר שזה להחיותו ולא ליחסו ולא איירי בפקוק [נפש] [כלל] אפילו חימה דרב לא שמעו לו מחלוקת בדבר זה שהוא הפקוק על זה [שפירש] מעיר שרובה גוים ולא מפני [שלא] דק שמואל נאמר שחלק עליו [מ"מ] אפילו חימה הכי הרי ר' יוחנן בפירוש חולק על זה ואמר בתשעה גוים ואחד ישראל בלוחו חזר מפקחין בחזר אחר אין מפקחין והנה הלך בפקוק נפש אחר הרוב במקום זה והדבר ידוע שמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן :

משה
(עין בפ' ט"ו מה' איסורי ביאה הלכה כ"ו והרב המגיד ז"ל רמזה) :

מב

שאלה שם (ה' שבת פ"ד ה"ו) כחוב הבזר שבכרמלית הרי היא ככרמלית אעפ"י שהוא עמוק מאה אמה היה לו לרבינו נר"ו לפרש דבזר שבים מיירי הואיל והמים לפין על גביו דקסבר משפח מים משחין ומים ארעא סמיכתא היא ואם בכל כרמלית מיירי כגון בקעה היאך אפשר זה וירינו רבינו הקדוש :

תשובה לא אמרתי אלא בבזר שבין ג' מחלות שהרי ביהן כרמלית כמו שבארנו שזו היא קרן הזוית הסמוכה לרשות הרבים והוא הדין לבקעה כמו שאמרחם אבל יראה לי מדבריהם שיש בספר שלם חסרון דברים וזה נוסח הספר בור שבכרמלית הרי הוא ככרמלית אפי' עמוק מאה אמה אם אין בו ארבעה על ארבע וזו היא דעתי בדבר זה הואיל ולא חלק הבזר רשות לעצמו הרי הוא ככרמלית גס אוחה המשנה האמורה בערובין נחמו בבזר אפי' עמוק מאה אמה הרי זה ערוב ואוקימנא בבזר העמוד בכרמלית ונחנחון לשבות למעלה אפשר להעמיד בבזר שאין בו ארבעה על ארבעה וזה נחנחון לשבות ברשות הרבים ואפשר להעמיד בבזר שהוא רשות היחיד ונחנחון לשבות בכרמלית ויראה לי שבזר שאין בו ד' על ד' הוא המשנה ולפיכך קא משמע לן רבנא ואמר אפי' עמוק מאה אמה לא נחלק מן הכרמלית אלא הרי הוא ככרמלית אבל אם חאמר שיש בו ארבע על ארבע מה לי עמוק מאה אמה ומה לי עמוק עשרה טפחים רשות היחיד גמורה היא ולא היה עולה על דעתינו שישגיל חוספת העומק כלום עד שזילא זה מלכנו ויאמר אפי' עמוק מאה אמה וכן פי' רבינו נסים ז"ל והעמיד משנה בשאין בה ארבעה :

משה

רחמנא ובה ליכא ומורה בכך גדול באלמנה שאם בעל ולא קדש שלוקה משום ולא יחלל זרעו אמר רחמנא והרי חלל ושיניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קדש שאינו לוקה וזה נוסח התלמוד ומורה דרבא וכו' ושיניהם מודים וכו' שמע מינה שכל חייבי לאוין פליגי חזי ורבא ולא בליסור כהונה לבד פליגי שאבי סבר שכל הבועל אחת ממחויבי לאוין בלא קדושין לוקה מן המחזיר גרושתו שאינו לוקה עליה עד שיקדש ויבעול ורבא סבר שכל הבועל אחת ממחויבי לאוין אינו לוקה מלוחו השם עד שיבעל אחר הקדושין כמחזיר גרושתו חזק מחלמנה לנכח גדול שאם בעל לוקה אעפ"י שלא קדש והדבר ידוע שאבי ורבא הלכה כרבא בר מיע"ל קב"ס הילכך אי בעינן לאוקומי דברי רבי יצחק אליבא דהלכתא נימא שר' יצחק אמר בממזרת כמו שאמר עולא בלוחו ואם חלמנא חאמר שכן סבירא ליה לר' יצחק שכל הבועל חייבי לאוין בלא קדושין לוקה כאבי ועל כל פנים לאו מדברי משא ומתן נפסוק הלכה כמו שבארנו ונראה לי שאין בדברים אלו ספק כלל :

משה
(עין בהלכות נערה בחולה פ"א ובהלכות איסורי ביאה פ"ז) :

מא

שאלה בספר זמנים ובכמה מקומות ובהלכות יוס הכפורים נראה מן הכתוב בספר בעיר שישאל וגוים דרים בה מחלה על מחלה מפקחין אבל ברובה גוים לא ומימינו לא שמענו חדש גדול כזה כי כך קבלנו הא דאמרין בכחובות (דף ט"ו) וביומא (דף פ"ד) אין הולכין בפקוק נפש אחר הרוב אפילו רובא גוים מפקחין והפכנו בשמועות לאמת דברי הספר והאור העלים ממנו על כן דבר אחת עמו ושמעה כי זכות מסייעתו אכ"ר מאת שוכני סנה :

תשובה תמהני על דבר זה שקבלתם הרבה וכי אנו לא קבלנו כך וכי יש בלוחו המקום ספק בעולם הדברים ברורים שם ואפילו לגבי ד' רב דחד יומא שך הם שמואל דסבר שאפילו רוב העיר גוים מפקחין עליו אבל אנו אדברי ר' יוחנן סמיכין לאמר רבי יוסי אמר רבי יוחנן תשעה גוים ואחד ישראל ביניהם בלוחו חזר מפקחין בחזר אחר אין מפקחין ואוקימנא שפירשו כלם שהרי לא נשאר שם קבוע ולפי' אם פירש אחד מהם בחזר אחר אין מפקחין דכל דפריש מרובא פריש והוא הדין לזה שפירש מעיר שרובה גוים שאין מפקחין עליו גס רב חולק על שמואל בדיוקא זו